

ett
vackrare
tak

TEGEL TEGEL **TEGEL** TEGEL

Höghus i Västerås. Arkitekter Horn & Sundling, Västerås.

SALATEGEL

Varje typ av lera ger sin speciella färg vid bränning. Salategel skiljer sig från mängden genom en sällsynt vacker lyster och djup färgton. Genom bränning med kol i ringugnar undviker vi monotonin i färgskalan och får fram ett livligt och inspirerande fasadtegel som blivit allt populärare med åren.

Vår grovsandade ytbehandling ger en extra touche och skulptural verkan åt det slutliga murverket. Tag kontakt med Salategel för närmare upplysningar. Vi demonstrerar gärna vårt tegel och ordnar med provmurning om så önskas.

SALA TEGELBRUKS AB, SALA

tel 0224-131 60

TEGELBRUK ANSLUTNA TILL SVERIGES TEGELINDUSTRIFÖRENING

Fr=rött fasadtegel, Fg=gult fasadtegel, Fgr=gult och rött fasadtegel, M=murtegel,

R=dräneringsrör, S=spiktegel, T=taktegel, Tg=gult taktegel

STOCKHOLMS LÄN

Finsta Tegelbruk
Finsta, tel. 120 ..... M, R, T
Sundsviks Bruk AB²
Sundsvik, tel. Södertälje (0755) 460 60,
460 61 ..... Fr, M
AB Vallentuna Tegelbruk
Box 40, Vallentuna, tel. (0762) 240 05 .. R
Åby Tegelbruk
Box 18, Vallentuna, tel. (0762) 243 65,
244 09 ..... M

UPPSALA LÄN

Ahlsta Kvarn & Tegelbruks AB
Orsundsbro, tel. Enköping (0171) 660 26 Fr, M, R
AB Hagaverken²
Enköping, tel. (0171) 302 93, 304 51 .... Fr, M
AB Salsta Tegel³
Vattholma, tel. Uppsala (018), 500 42,
500 27 ..... Fg, M
AB Waksala Tegelbruk
Hjärnegatan 10, Stockholm K, tel. (08)
50 55 33, 50 05 74 [Brillinge, Uppsala,
tel. (018) 12 14 60 -61 -62] ..... Fg, M

SÖDERMANLANDS LÄN

ARA Norrköping AB
Saltängsgatan 15, Norrköping, tel. (011)
291 60 [Tuna Tegelbruk, Enstaberga] .. M, R
Sundby Tegelbruks AB
V. Trädgårdsgatan 11 A, Stockholm C,
tel. (08) 10 72 08, 10 72 23 [Stallarhol-
men] ..... M
Walla-Tegel AB
Box 13, Valla, tel. (0150) 605 00 [Valla
Tegelbruk, Valla; Sköldinge Tegelbruk,
Sköldinge] ..... Fr, M, R
Fabr. för arm. tegelskift, Sköldinge,
tel. (0157) 502 07

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Beatelunds Tegelbruk AB
Söderköping, tel. (0121) 100 68, 101 29 Fr, M, R
AB Förenade Tegelbruken
Linköping, tel. (013) 12 02 01
[Kallerstads Tegelbruk] ..... Fr, M
HTH Industrier AB
Vimmerby, tel. (0492) 120 60 [Hults Te-
gelbruk, Hycklinge, tel. 9] ..... Fr, M, R, T
Karleby Tegelbruk
Kisa, tel. (0494) 101 18 ..... Fr, M, R, T
AB Ljungs Tegelbruk
Bokhållaregatan 1, Linköping, tel. (013)
12 02 01 [Ljungsbro] ..... Fr, M, R

JÖNKÖPINGS LÄN

Värnamo Tegelbruks AB
Box 85, Värnamo, tel. (0370) 117 00 .... M, R

KALMAR LÄN

AB Berga Tegelbruk
Larmtorget 5, Kalmar, tel. (0480) 104 52,
112 04 (Högsby) ..... Fr, M, R
Högsby Tegelbruk
Högsby, tel. Oskarshamn (0491) 201 11 M, S, T
Påboda Tegelbruksförening u. p. a.
Söderåkra, tel. (0486) 213 47 ..... R, T

KRONOBERGS LÄN

Gåvvetorps Tegelbruk
Grimslöv, tel. (0470) 502 73
[Ålvesta, tel. (0472) 401 18] ..... Fr, M
Tegelbruket Oden AB
Grimslöv, tel. (0470) 502 73
[Grimslöv, tel. (0470) 520 32] ..... Fr, M

GOTLANDS LÄN

Gotland Nya Tegelbruks AB
Söderväg 10, Box 146, Visby, tel. (0498)
154 50 [Havdhem] ..... Fgr, M, R

KRISTIANSTADS LÄN

Hyllinge Fasadtegelbruk
Hyllinge, tel. Hälsingborg (042) 750 13,
752 13 ..... Fr, M
Klippans Tegelbruks AB
Storgatan 34, Klippan, tel. (0435) 100 65 Fr, M, R
Ler- & Tegelindustri AB Hercules
Box 68, Kristianstad, tel. (044) 280 48 .. Fr, M, R, T
Simrishamns Nya Tegelbruks AB
Simrishamn, tel. (0414) 100 20 ..... Fg, M, R, Tg
Onnestads Tegelbruks AB
Kristianstad, tel. (044) 280 48
(Onnestad) ..... Fr, M

MALMÖHUS LÄN

AB Bara Tegelbruk¹
Bara, tel. Malmö (040) 44 71 84, 44 71 85 Fg, M
Borgeby Tegelbruk¹
Flädie, tel. Lund (0412) 390 04, 391 02 .. M, R
AB Försökstegelbruket¹
Svedala, tel. Malmö (040) 40 11 40 .... Fr, M, T
AB Hildesborgs Tegelbruk, Hildesborg,
Landskrona, tel. (0418) 702 20 ..... M
Högs Tegelbruk AB¹
Fjellievägen 24 A, Lund, tel. (046)
växel 404 00 (Hög, Löddeköpinge) .... Fg, M
AB Kaniks Tegelfabrik¹
Flädie, tel. Lund (0412) 470 24 ..... Fgr, M
AB Lomma Tegelfabrik¹
Prästbergavägen 41 A, Lomma, tel.
Malmö (040) 46 20 02, 46 20 04 ..... Fg, M
Minnesberg Tegelbruks AB¹
Minnesberg, Svedala, tel. Malmö (040)
48 52 40, 48 52 50, 48 52 55 ..... Fgr, M
Rögle Tegelbruk
AB P. Olsson & Co, Hälsingborg, tel.
(042) 12 07 50 (Rögle) ..... Fg, M
Skurups Tegelbruk AB¹
Skurup, tel. Ystad (0411) 402 88, 406 25 Fgr, M
Strandnäs Tegelbruk
Glumslöv, tel. (0418) 700 50 ..... Fg, M
Weberöds Nya Tegelbruks AB¹
Veberöd, tel. (0412) 804 50 ..... Fr, M, R, T
Östra Grevie Tegelbruk AB¹
Östra Grevie, tel. Malmö (040) 48 70 06,
48 73 72 ..... Fgr, M

HALLANDS LÄN

AB Fajans Tegelbruk
Box 5, Falkenberg, tel. (0346) 101 17,
102 77 ..... Fr, M, R
Falkenbergs Tegelbruks AB¹
Tegelbruksvägen 15, Falkenberg, tel.
(0346) 144 30 ..... Fr, M, R
Sennans Tegelbruk
AB P. Olsson & Co, Hälsingborg, tel.
(042) 12 07 50 (Sennan) ..... Fr, M
Slottsmöllans Tegelbruk
Halmstad, tel. (035) 11 80 54 ..... Fr
Tjärby Tegelbruks AB
Genevad, tel. (0430) 700 10 ..... Fr, M, R
Trönninge Tegelbruks AB
Trönninge, tel. Halmstad (035) 400 03 .. Fr, M

ÄLVSBERGS LÄN

AB Forssa Tegelbruk
Bollebygd, tel. Borås (033) 850 39,
851 40 ..... M, R
AB Fridhems Tegelbruk
Vänernsberg, tel. (0521) 100 05, 100 69 .. Fr, M, R
Lytte Tegelbruk AB
Kinna, tel. (0320) 100 24 ..... Fr, M, R
AB Nabbensbergs Tegelbruk
Vänernsberg, tel. (0521) 100 05, 100 69 .. M, R, T

SKARABORGS LÄN

Almnäs Bruk AB²
Hjo, tel. (0503) 160 05 ..... Fr, M, R
Annefors Tegelbruk²
Bliksorp, tel. Fröjered (0502) 310 05 .. Fr, M, R, T
Hälltorps AB²
Vinninga, tel. Lidköping (0510) 501 35 M, R
AB Ingelsby-Igelstorps Tegelbruk²
Tibro, tel. (0504) 310 46 ..... M, R

Korsberga Tegelbruks AB²
Korsberga, tel. (0370) 101 90 ..... M, R, T
Kvånums Tegelbruks AB²
Kvånum, tel. (0512) 920 85 ..... M, R
Mariedals Tegel AB²
Lundsbrunn, tel. Skara (0511) 401 08 .. M, R
Mariesjö Tegelbruk²
Drottninggatan 10, Skövde, tel. (0500)
123 28 ..... Fr, M, R
Skara Tegelbruk AB²
Skara, tel. (0511) 101 71, 109 50, 121 96 Fr, M, R, T
Värnamo Tegelbruks AB
Värnamo, tel. (0370) 117 00 [Töreboda
Tegelbruk², Töreboda, tel. 67] ..... Fr, M, R, T
AB Vara Tegelbruk
Box 93, Vara, tel. Vara (0512) 100 32 .. M, R

VÄRMLANDS LÄN

ARA Karlstad AB
Västra Torggatan 5, Karlstad, tel. (054)
159 80 [Alsters Tegelbruk, Alster] .... Fr, M
AB Säffle Tegelbruk
Säffle, tel. (0533) 101 91, 114 91 ..... Fr, M, R

ÖREBRO LÄN

Hallsbergstegel AB
Fack 39, Hallsberg, tel. (0582) 111 35 .. Fr, M
Harge Bruk AB
Hammar, tel. (0583) 700 74 ..... Fr, M

VÄSTMANLANDS LÄN

Arboga Tegelbruk AB
Arboga, tel. (0589) 100 60 ..... M, R, T
AB Heby Tegelverk
Heby, tel. Sala (0224) 307 10 ..... R, T
Lundqvist & Huddéns Tegel- & Trävaru
AB, Kungsgatan 42, Stockholm, tel.
(08) 23 86 60 [Vittinge, tel. Sala (0224)
612 70] ..... Fr, M, T
AB Nyby Tegelbruk²
Box 89, Sala, tel. (0224) 140 56
[Tegelbruket Jugansbo, tel. Sala
(0224) 520 12] ..... T
Olsson & Rosenlunds AB
Heby. Aterförsäljare på alla betydande
orter ..... M, R, T
AB Orresta Tegelbruk
Orresta, tel. Enköping (0171) 431 70 .. R
Sala Tegelbruks AB³
Hyttvägen 1, Box 3, Sala, tel. (0224)
131 60 ..... Fr, M
Vittinge Tegelbruks AB
Vittinge, tel. Sala (0224) 612 80 ..... R, T

KOPPARBERGS LÄN

AB Insjöns Tegelbruk, Helgnäs
Insjön, tel. (0247) 700 20, 700 22 ..... Fr, M

GÄVLEBORGS LÄN

Hagaströms Tegelbruks AB
Centralplan 5, Gävle, tel. (026) 200 58
[Hagaström, tel. (026) 973 38] ..... Fr, M
Norrborn Tegelbruk Nya AB
Östermalmsgatan 42, Stockholm Ö, tel.
(08) 20 93 17 [Bollnäs, tel. (0278) 201 43] Fr, M
AB Storviks Tegelbruk
Storvik, tel. Storvik (0290) 100 44 ..... Fr, M

JÄMTLANDS LÄN

Välbackens Tegelbruks AB
Prästgatan 24, Östersund, tel. (063)
113 85, 196 65, 137 55 [Brunflo] ..... Fr, M, R

VÄSTERBOTTENS LÄN

Tvärans Tegelbruk
Vännäsby, tel. Vännäs (0935) 102 92,
Umeå (090) 113 53 ..... Fr, M

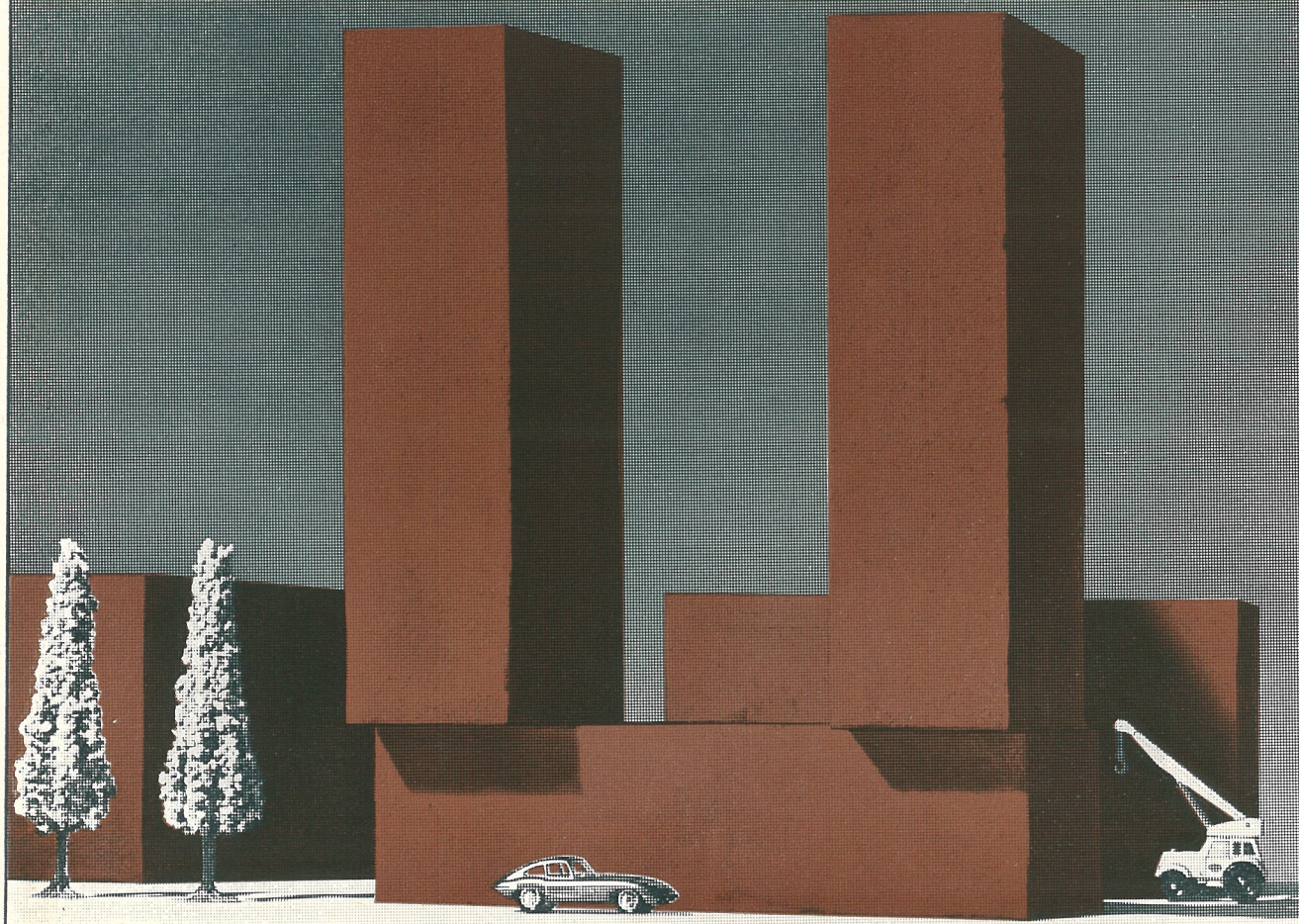
¹ Ensambörsförsäljare för Skåne och Blekinge: Tegelcentralen, Fersens väg 16, Malmö, tel. (040) 734 20.

Försäljning även genom:

² Tegelkontoret, Torggatan 17, Skövde, tel. (0500) 158 73.

³ Tegelbrukens Försäljnings AB, Norrlandsg. 11, Stockholm, tel. (08) 23 31 15.

EN
NY
STADS-
BILD

VACKRARE FASADER MED SÄRPRÄGEL

Hyllinge Exteriör-tegel har en attraktiv, mörkt brunröd färgnyans, som ger större möjligheter att skapa en exklusiv och tilltalande fasad. Den karaktäristiska färgnyansen är resultatet av de speciella leror som används och en hög bränntemperatur. Den delvis nya tillverkningsmetoden ger ett tegel med egenskaper, som i flera avseenden överträffar andra fasadtegel.

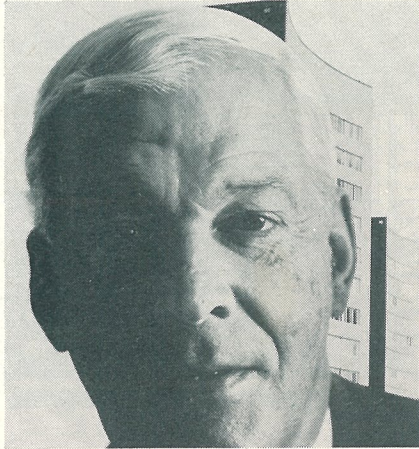
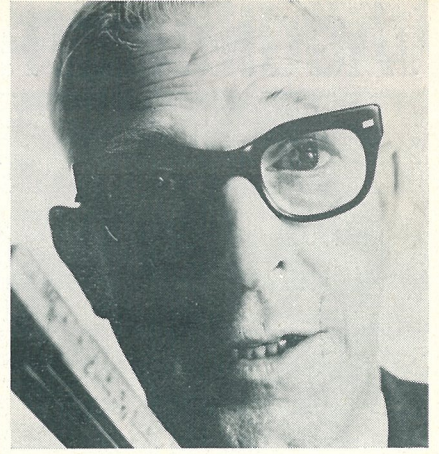
	19-hålstegel medelvärde	massivtegel medelvärde
Tryckhållfasthet kg/cm ²	600	700
Volymvikt	1,6	1,9
Vattensugning gram	20	25
Frostbeständigt	Ja	Ja

Hyllinge Exteriör-tegel tillverkas som 19-hålstegel, massivtegel och beklädnadstegel normalt med slät yta. Andra format och utföranden samt armerade tegelbalkar för fönster- och dörröppningar offereras på begäran.

**HYLLINGE
EXTERIÖR
TEGEL**

HÖGANÄS-BILLESHOLMS AB, BYGGMATERIALAVDELNINGEN, HÖGANÄS — TELEFON: 042/424 00 — TELEGRAM: CLAYWORKS, HÖGANÄS — TELEX: 4250

”Kraven på oss: Bygg snabbare, billigare, bättre!”

Kraven på oss i byggfacket är större än någonsin:

Maximalt utnyttjande av disponibelt utrymme. Lätta, effektiva konstruktioner. Snabb, rationell produktion. Låga kostnader. Hög bostadskomfort.

Det förutsätter god planering, avancerat konstruktivt tänkande och tillgång till moderna, lättarbetade byggmaterial...

Rockwool har A-produkter för tidsenlig isolering, ger oss säkra leveranser och bra service.

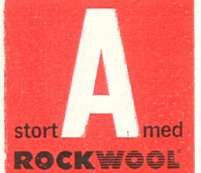
**Därför väljer vi
A-produkter
av Rockwool”**

Byggteknisk information om Rockwool

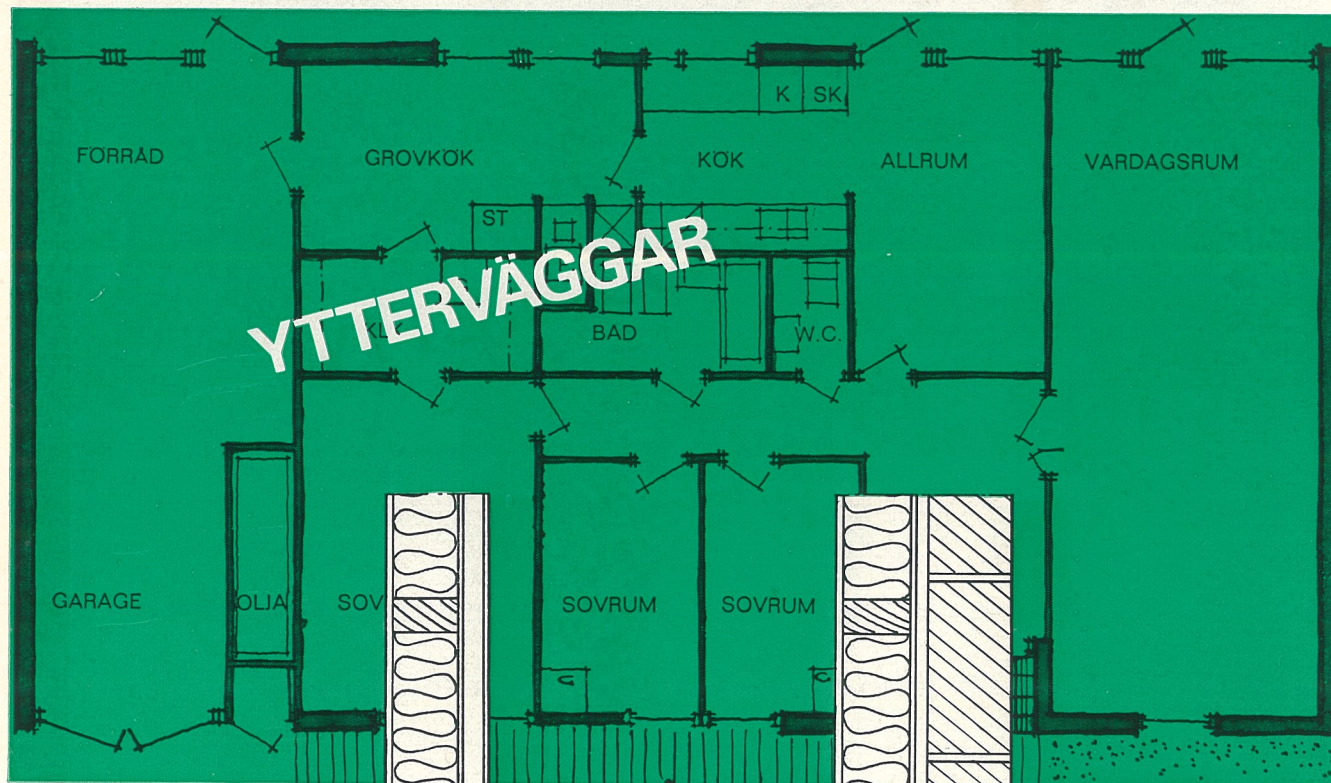
- **Sortiment:** 40 produkter, utvecklade för olika användningsområden.
- **Nya produkter:** Skiva 341 för takisolering, Byggmatta i A-kvalitet, Vintermatta, Lamellmatta, Stavar, Stapelfiberskiva, Skivabsorbent, Rockfon Akustikplatta, Markskiva.
- **Kvaliteter:** De flesta produkterna för byggnadsisolering i kvalitetsgrupp A med värmeledningstal 0,035; ett fåtal i kvalitetsgrupp B med värmeledningstal 0,040. Inga produkter förekommer i kvalitetsgrupp C.
- **Rekommendation:** För byggnadsisolering rekommenderas i allmänhet A-produkter.
- **Leveranser:** Produkterna finns som regel på plats inom en vecka efter beställning.
- **Service:** Cirka 40 välutbildade isolertekniker ger byggbranschen teknisk service.
- **Informationsmaterial:** Rockwool Isolerhandbok och Rockwool Informationspärm med aktuell produkt- och användningsteknisk information.

ROCKWOOL®
BERGSAKER ISOLERING

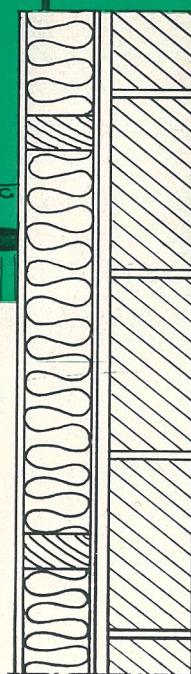

VÄGGKONSTRUKTIONER MED GIPSSKIVOR

1

Vägg bestående av 13 mm aluminiumfolierad gipsskiva, 2"×4" reglar, c 60 cm, med mellanliggande 9 cm mineralullsskiva, 3,2 mm Internitskiva och Malmex fasadplattor på 1 1/4"×2" läkt. Väggens k-värde är 0,37 kcal/m² h °C.
Väggjocklek: 15 cm.

2

Vägg bestående av 13 mm aluminiumfolierad gipsskiva, 2"×4" reglar, c 60 cm, med mellanliggande 9 cm mineralullsskiva, 3,2 mm Internitskiva och 1/2-stens fasadtegel. Väggens k-värde är 0,35 kcal/m² h °C.
Väggjocklek: 26 cm.

ALUMINIUMFOLIERAD GIPSSKIVA FÖRENKLAR YTTERVÄGGENS UTFÖRANDE

Ytterväggarna i ett regelhus bör på insidan förses med en ångspärr av diffusionstät material, för att hindra vattenånga i rumsluften från att tränga in i väggen och efter kondensation åstadkomma rötskador.

För invändigt diffusionsskydd bör permeabiliteten för vattenånga ej överstiga 0,01 g/m² h mm Hg.

Ångdiffusionen för GYPROC ALUMINIUM har mätts vid Chalmers Provningsanstalt (intyg nr 94469) och uppgår till endast

0,005 g/m² per timme och mm Hg. Ångdiffusionen vid normalt behandlad skarv uppgår till 0,0059 g/m per timme och mm Hg.

GYPROC ALUMINIUM — aluminiumfolierad gipsskiva — förenklar väggens uppförande genom att ångspärr och gipsskiva är en enhet. Ett arbetsmoment, montering av separat diffusionstät papp eller folie, bortfaller. Risken att ångspärren skadas under byggnadstiden är dessutom mindre då den är limmad på gipskivans baksida.

GYPROC®
SVENSK GIPSSKIVA I TOPPKVALITET

SVENSKA AKTIEBOLAGET GYPROC

MALMÖ 1, Fack, tel. 040/761 20

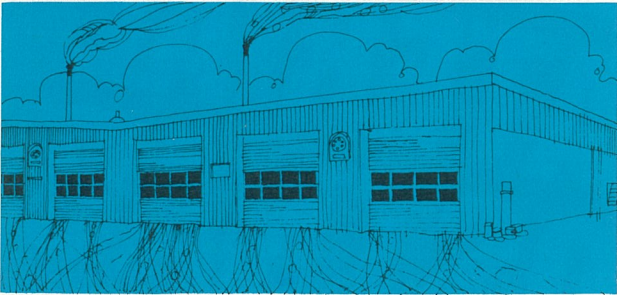
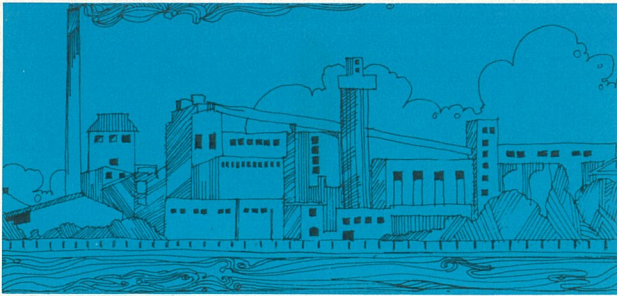
STOCKHOLM 3, Box 3174, tel. 08/24 33 60

VARBERG, tel. 0340/163 60

Ekonomisk färg för betong, puts och tegel

**MATERIAL
KOSTNAD**
under 1:- kvm

SNOWCEM CEMENTFÄRG

För ytterligare upplysningar, sänd in kupongen till någon av våra lagerhållare, AB Karta & Oaxen eller Calcium eller direkt till CEMENTA.

AB KARTA & OAXEN

Box 9085, Stockholm 9 Tel. 08/69 02 40

CALCIUM

Fack, Malmö 1 Tel. 040/733 70

SNOWCEM CEMENTFÄRG

Ekonomisk färg för betong, puts och tegel

Materialkostnaden för 2 SNOWCEM-strykningar ligger under 1:—/m². Målningsarbetet kan utföras av såväl målare, murare som betongarbetare.

VÄLJ FÄRG EFTER UNDERLAGET

För bästa möjliga målningsresultat använder man givetvis en färg som kan anpassa sig till underlagets egenskaper. För målning på cementhaltiga underlag — betong och puts — är därför en cementfärg den självklart bästa. Färgen, med cement som bindemedel, förenar sig med underlaget till en enhet. Därigenom elimineras riskerna för sprickbildning och avflagnig.

SNOWCEM är också en idealisk färg för tegel. Vid målning utomhus skall teglet vara hårdbränt, frostbeständigt och ha någon struktur.

SNOWCEM är vattenavvisande, vilket innebär bättre värmeekonomi. Tack vare lågt pris och ringa underhållskostnader ger SNOWCEM en ytterst förmånlig totalekonomi.

SNOWCEM finns i 18 standardkulörer.

Var god sänd broschyr, färgkarta och prislista för SNOWCEM CEMENTFÄRG.

Namn _____

Adress _____

Postadress _____

CEMENTA

Box 248, Malmö 1 Tel. 040/736 80
 Box 2030, Stockholm 2 Tel. 08/23 76 00
 Ö. Hamngatan 52, Göteborg C Tel. 031/17 69 60

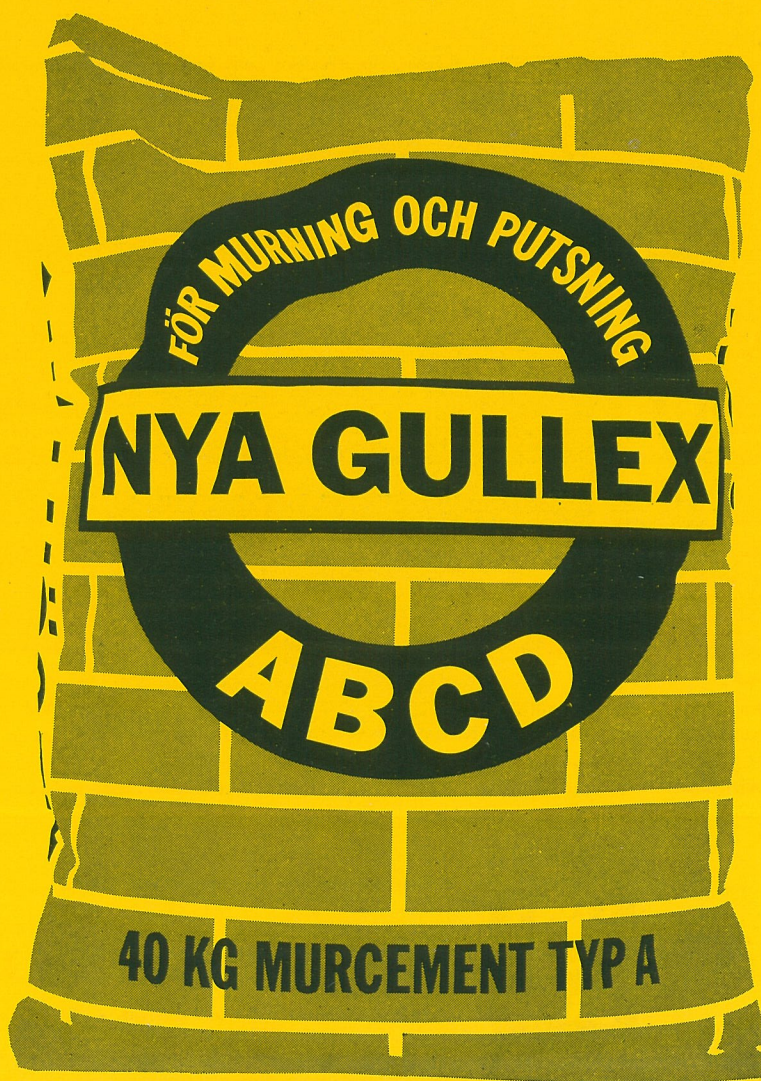

Nyheten från Gullhögen!

Blanda så det kostar mindre:

1:7*

Nya Gullex (ABCD) sänker priset på bruk!

* Murning sker vanligen i kvalitetsgrupp C. Här gäller Nya Gullex (ABCD):sand 1:7. Bindemedelskostnaden per m³ bruk sänks med ca 25 %. Därmed blir också kostnaden för det färdiga bruket väsentligt lägre.

Nya Gullex (ABCD) är ett universallbindemedel som med olika proportioner sand kan användas till alla murnings- och putsningsarbeten. Man behöver aldrig beställa mer än ett bindemedel, aldrig tillsätta kalk eller cement. Arbetet på byggplatsen förenklas!

Lätthanterliga 40 kg säckar ger också fördelar! Säckens insida är plastad — för tåligare lagring.

Allt talar för Nya Gullex (ABCD). Godkänt av Kungl. Byggnadsstyrelsen.

GULLHÖGENS BRUK

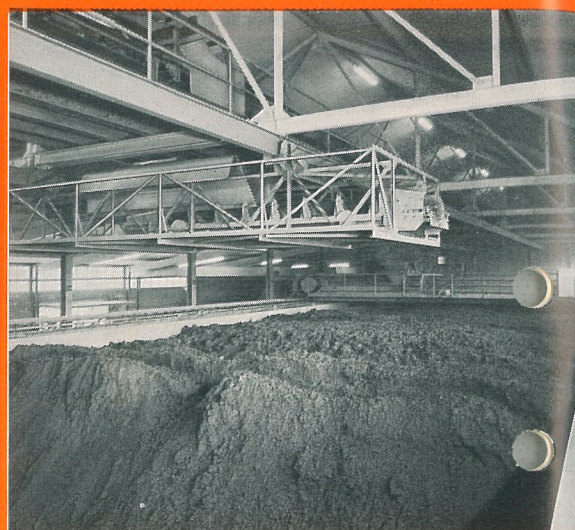
Skövde 0500/106 20
Stockholm 08/52 09 05
Göteborg 031/20 00 30
Växjö 0470/226 30
Sundsvall 060/15 87 78

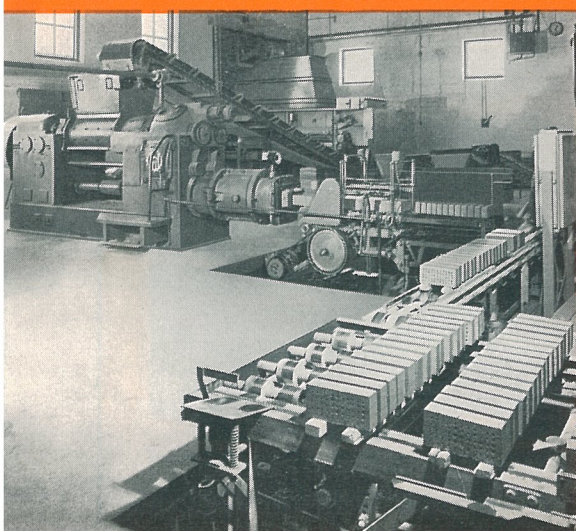
Automation med HÄNDLE maskiner över hela världen ...

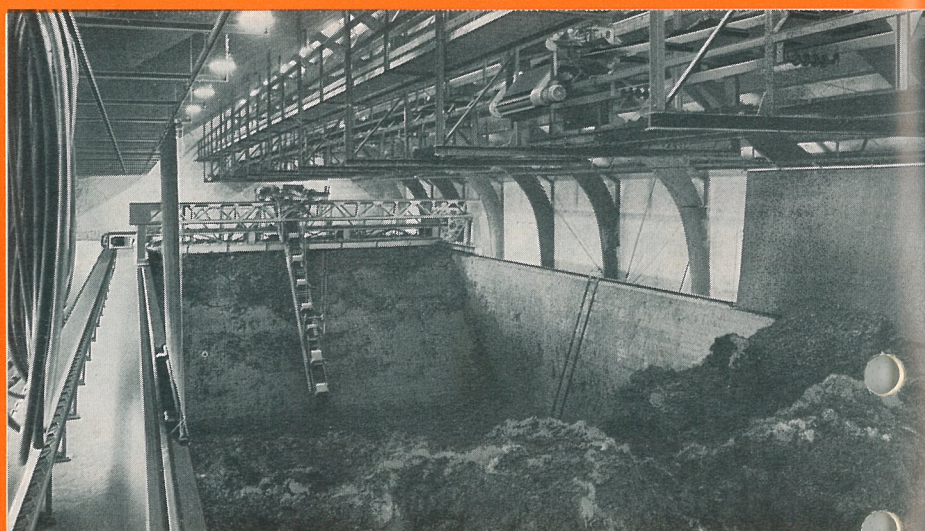
Berednings- och formningsanläggning i Australien

Beredningsanläggning i en taktegelabrik i Syd-tyskland (sumpfyllning med spridningsanordning)

Slammings- och formningsanläggning i en fasadtegelabrik i Danmark

HÄNDLE's uttömmande program för den keramiska industrin omfattar maskiner och anläggningar för beredning och formning under alla materialförhållanden. Rådgivning och projektering vid ombyggnad av befintliga anläggningar och uppförande av nya fabriker.

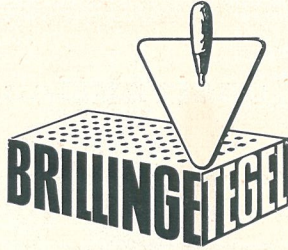
Vi står alltid till Er disposition med värdefulla erfarenheter och råd, så att Ni kan förverkliga Era projekt.

Generalrepresentant för Danmark och Sverige:

INGENIÖRFIRMAET
VIGGO BENDZ A/S

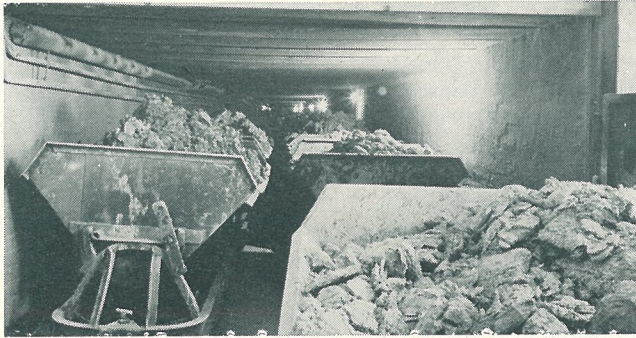
RØSKILDEVEJ 519-523 • KØBENHAVN GLOSTRUP • TLF. (01) 96 41 22 • TELEX 2985

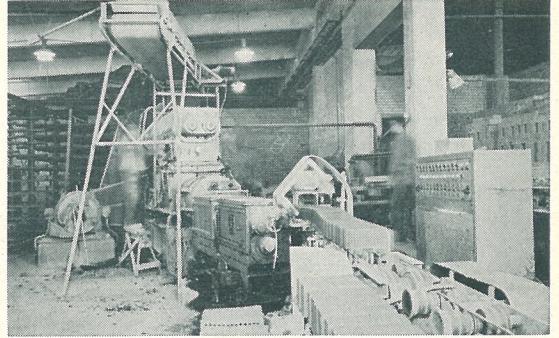
Reg. Varumärke

Aktiebolaget Waksala Tegelbruk i Uppsala byggde Nordens första tunnelugn för bränning av byggnadstegel. Bolaget byggde också den första helautomatiska anläggningen för tillverkning och torkning av byggnadstegel. Bolaget har sedermera byggt en andra tunnelugn och senast en 100 m lång torktunnel för lera. Vakuumpressen tillverkar högsta kvalitet och ca 12 milj. tegel per år.

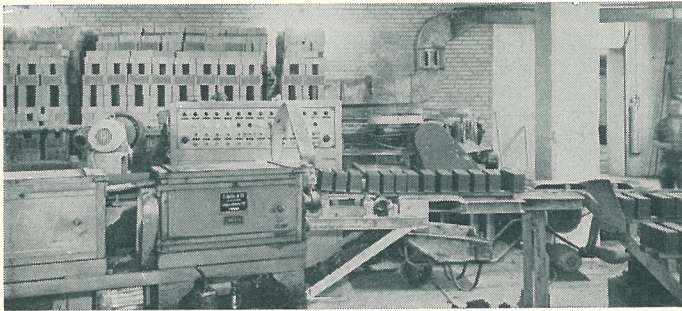
Brillingefasad = högsta kvalitet.

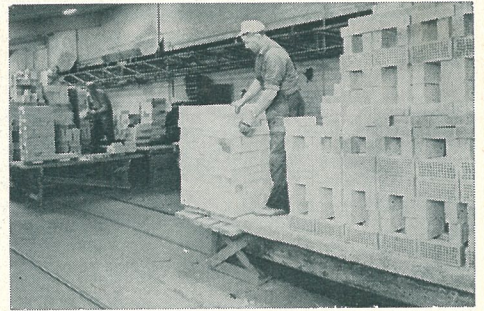
En 100 m lång torktunnel med hela dagsproduktionen av varm lera.

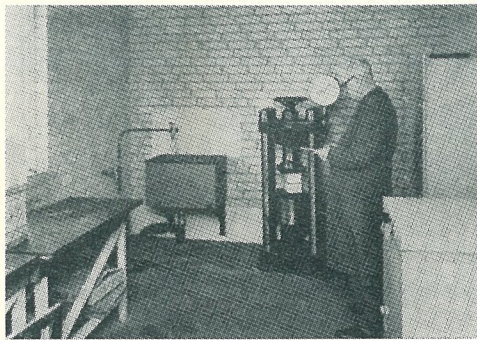
I bildens mitt vakuumpressen med avskärningsbord. Till h. ett av skåpen med den elektriska utrustning som styr automatiken.

Tillverkning pågår. I mitten styrapparat och i bakgrunden tunnelugnsvagnar.

Granskning och sortering måste ske manuellt. Här lägges teglet på de pallar som härifrån går till muraren.

Bruket har fullständig utrustning för alla provningar. På bilden tryckpress, torkskåp och frysbox m. m.

Bruket tillverkar

Gult fasadtegel

i olika storlekar och ytbehandlingar. Låg volymvikt, 78-håls, hög tryckhållfasthet och garanterad frostbeständighet äro egenskaper utmärkande för bolagets produkter.

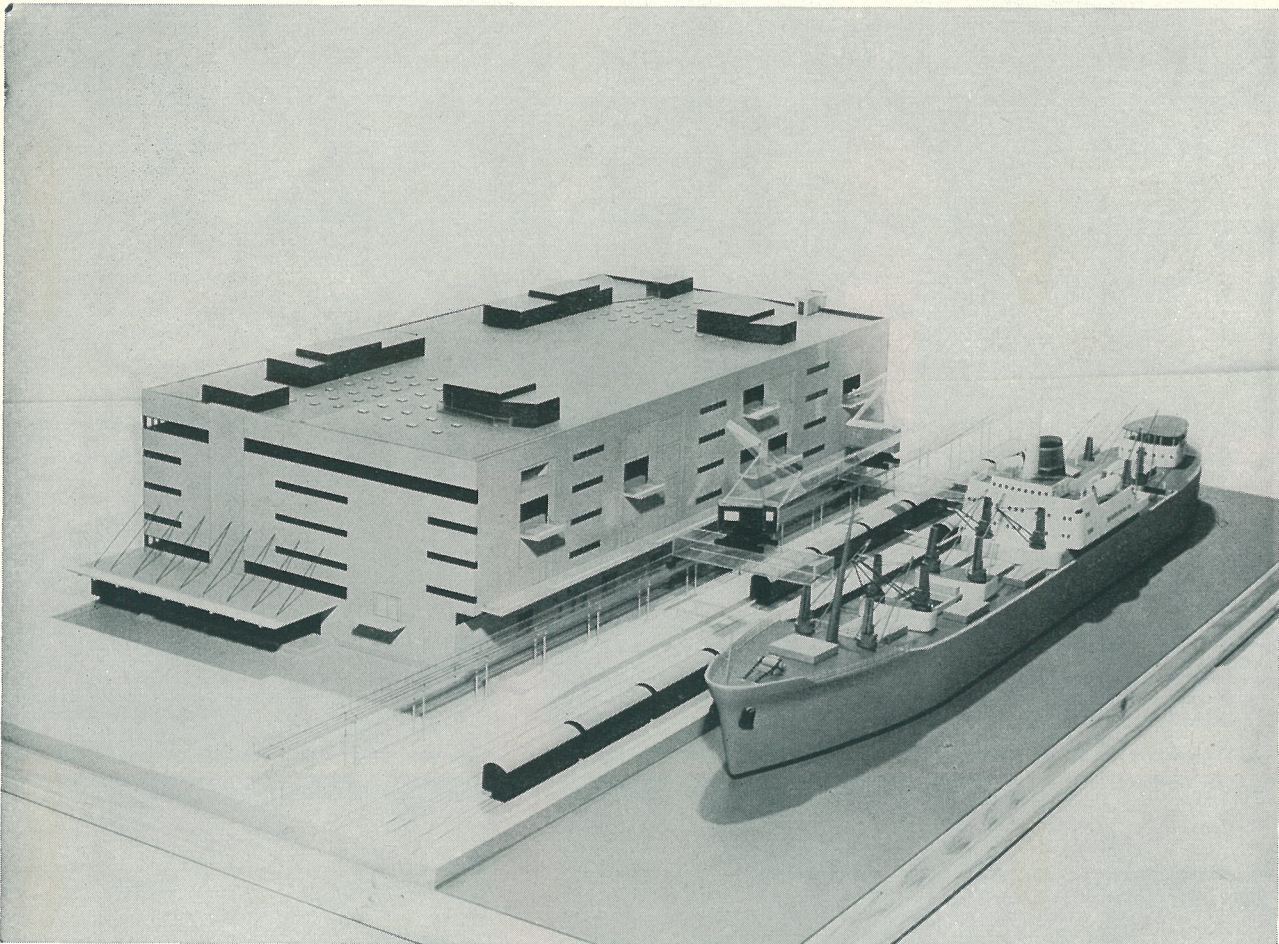
AKTIEBOLAGET WAKSALA TEGELBRUK

Stockholmskontoret
Hjärnegatan 10, Stockholm K
Tel. 08/50 05 74, 50 55 33

Tegelbruket i Uppsala
Box 3044, Uppsala 3
Tel. 018/12 14 60—2

tegel och tegelkonstruktioner

Den byggnadstekniska utvecklingen har skapat nya områden för användning av tegel. Vänd Er till oss då det gäller upplysningar om tegel och dess användning. Vi ställer till Ert förfogande teknisk expertis av högsta klass, STIF:s byggnadstekniska försöksstation samt tegellaboratoriet hos IVA i Stockholm.

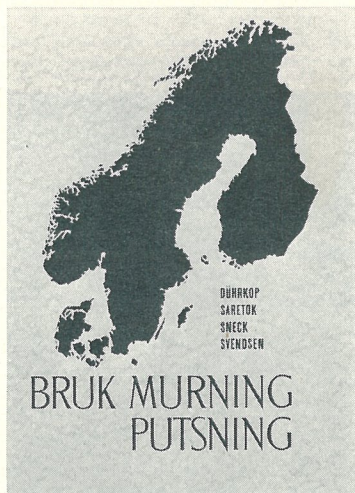
Magasin 6, Stockholms Frihamn
Gult borstat fasadtegel, BARA
Byggherre: Stockholms Hamnstyrelse
Arkitekt: Arkitekter SAR B. Alfreds & G. Larsén
Entreprenör: AB Skånska Cementgjuteriet

AB Bara Tegelbruk
Borgeby Tegelbruk
AB Försökstegelbruket
Högs Tegelbruk AB
AB Kaniks Tegelfabrik
Klippans Tegelbruks AB
AB Lomma Tegelfabrik
Minnesberg Tegelbruks AB
Skurups Tegelbruk AB
Tjustorps Tegelbruks AB
Weberöds Nya Tegelbruks AB
Östra Grevie Tegelbruk AB

Tegelcentralen

Fersens väg 16, Malmö C, tel. 734 20

En bok om bruk murning putsning

av H. Dührkop, V. Saretok, T. Sneck och S. Svendsen. Svensk utgåva publicerad av Statens råd för byggnadsforskning. Stockholm 1966. 453 sidor. Illustrerad. Pris 35 kr + oms.

Föreliggande verk har tillkommit genom nordisk samverkan och har utgivits samtidigt på danska, finska, norska och svenska. De fyra författarna är medlemmar i Nordiska Putskommittén, som har tillsatts av de nordiska byggforskningsinstituterna. Boken är dels avsedd att kunna användas som lärobok vid tekniska skolor, dels avsedd att kunna utnyttjas som handbok för konstruktörer, arkitekter och byggare.

Både murning och putsning är ju mycket gamla hantverk, och många av de uppförda murverken är i gott skick trots att de är mycket gamla. Läsaren kan därför fråga sig, om det är vettigt att lägga ned ett så omfattande arbete som boken representerar på så gamla problem. Enligt anmälares uppfattning är så fallet, eftersom vi numer dels vill utnyttja använda material hårdare än tidigare, dels vill göra detta med mindre arbetsinsats. Vidare föreligger helt allmänt ett stort behov av vederhäftig upplysning inom byggnadstekniken för att tillfredsställande kvalitet skall kunna uppnås hos utförda arbeten.

Boken behandlar de flesta områden inom murnings- och putsningstekniken, men en viss gallring har fått ske bland sådana ämnen som numer förlorat sin aktualitet eller som behandlas utförligt i annan nordisk litteratur. Å andra sidan har sådana problem som man vet vållar svårigheter penetrerats noggrant. För att ge tillräcklig bakgrund härför har författarna gett relativt stort utrymme åt byggnadsfysik i det inledande kapitlet. Speciellt har de problem som hänger ingående samman med fuktvandringen i porösa material behandlats.

Sammansättning och tillredning av mur- och putsbruk har ägnats stort utrymme. Detta har skett för att man just på detta område fortfarande gör alltför många fel på arbetsplatserna. Likaså har brukens egenskaper behandlats utförligt, vilket torde komma att bli till stor nytta för byggnadsprojektörerna.

Framställningen av de problem som berör själva murningen och putsningen har begränsats till principiella frågor, eftersom beskrivning av den detaljerade arbetstekniken ansetts ligga utanför bokens ram.

I slutet av boken finns ett värdefullt kapitel om skador på puts och murverk. I kapitlet behandlas bl. a. tillvägagångssätt vid besiktning och provtagning, skadornas orsak och hur de lämpligen bör repareras.

Utöver egentliga murnings- och putsningsarbeten ägnas några kapitel åt sådana arbeten som målning på puts, plattsättning och avjämning av betonggolv. Boken avslutas med en ordlista över fackuttryck inom murnings- och putsningstekniken. Mycket arbete har lagts ned på att få fram en så entydig nomenklatur som möjligt. Vid detta arbete har tre principer följts. För det första har man försökt att finna den ursprungliga betydelsen av äldre fackuttryck. För det andra har stor vikt lagts vid att ord och uttryck skall vara så korrekta och täckande som möjligt. Slutligen har man försökt att hitta sådana lösningar att ord i direkt översättning kan användas i alla nordiska språk, inklusive finska. Det är anmälares förhoppning att den framlagda nomenklaturen skall bli allvarligt studerad innan eventuella nya alternativ läggs fram.

Boken saknar litteraturhänvisningar. I förordet framhåller författarna att mycket arbete lagts ned på att sammanställa sådana, men att listan däröver skulle blivit alltför lång och ohanterlig. Man kan emellertid ifrågasätta om inte det utförda arbetet bör publiceras, t. ex. som en stencilerad rapport från byggforskningsinstituterna.

Som helhetsomdöme kan sägas att det utförda arbetet är av mycket hög kvalitet. Boken kan därför rekommenderas både som lärobok och handbok.

Mats Rönning

Omslagsbilden

"Ett vackrare tak" är temat i den broschyr Tegelinindustrins Centralkontor inom kort ger ut. "TAKTEGEL och TEGELTAK" heter broschyren, som presenteras på sidorna 46-48. Foto: Örjan Armfelt Hansell.

TEGEL

Organ för
Sveriges Tegelinstriförening
Årgång 56 Nr 3 1966
Redaktör och ansvarig utgivare:
Civiling. Reinhold Elgenstierna
Redaktionssekr.: Jan Juhlin
Tegel utkommer med 4 nr per år
Intresserade får tidskriften kostnadsfritt
Eftertryck med angivande av källan är tillåtet
Tryck: AB R. W. Statlander,
Stockholm 1966
Bilaga medföljer i detta nummer

INNEHÅLL

En bok om bruk, murning, putsning	33
Av byrådirektör Mats Rönning, Kungl. Byggnadsstyrelsen	
Tegel på Liljevalchs	34
Tegelinindustrins avdelning på utställningen Keramik presenteras	
Tankar kring tegel	38
Av professorn i arkitektur vid Lunds Tekniska Högskola Sten Samuelsson, Malmö	
Fasader av tegel ger trevnad i Laxå	42
Av arkitekt SAR Lennart Billgren, Sthlm	
"TAKTEGEL och TEGELTAK"	46
Presentation av en kommande taktegel-broschyr	

TEGELS REDAKTION: TEL. 08/23 16 90 DROTTNINGGATAN 99, STOCKHOLM VA

Tegel på Liljevalchs:

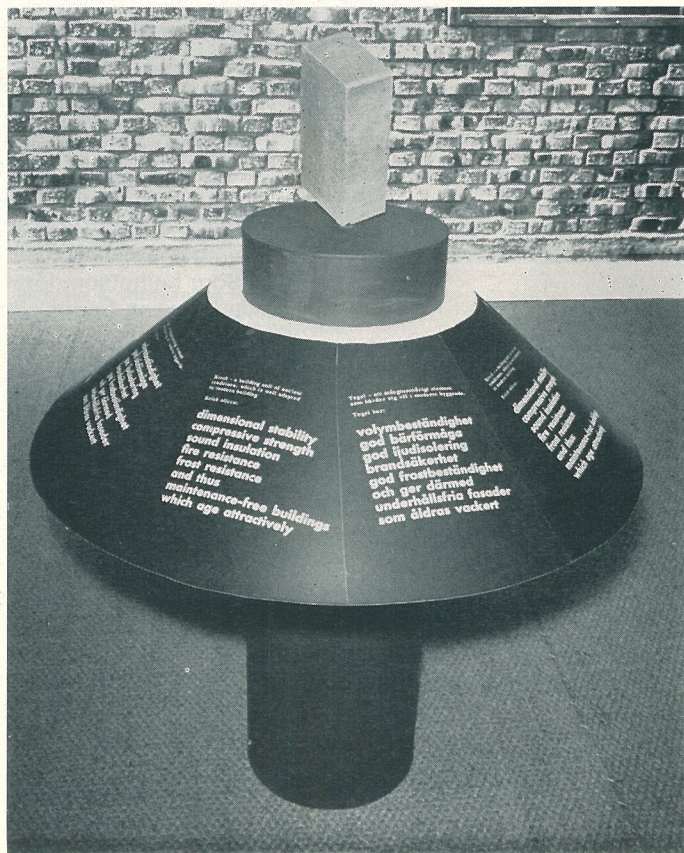

"Inte mindre intressant och nutidsmässig är avdelningen tegel. Det är som bekant mångtusenårigt och hävdar sig väl i modernt byggande därför att det har volymbeständighet, bärförmåga, ljudisolering, brandsäkerhet och frostbeständighet, vilket allt leder till underhållsfria fasader som äger förmågan att åldras vackert. Vår tid har väl andra mer eller mindre likvärdiga material att erbjuda, men det där om behagfullt åldrande är sant för teglets del. Man fick på denna avdelning också ta del av det prefabricerade tegelelementet — en för den framtida utvecklingen mycket betydelsefull produkt. Dessa prefabricerade tegelelement kan glädja sig åt flertalet av teglets redan apostroferade fördelaktiga egenskaper. Fogbrukets betydelse, slutligen, för en tegelytas utseende demonstrerades ävenledes och det var förbluffande att se hur effekten av murytan växlade med fogbrukets sammansättning." Ovanstående citat är hämtat ur Uppsala Nya Tidning och avser tegelindustriens avdelning vid den keramiska utställning, som hölls på Liljevalchs under tiden 13—30 juni.

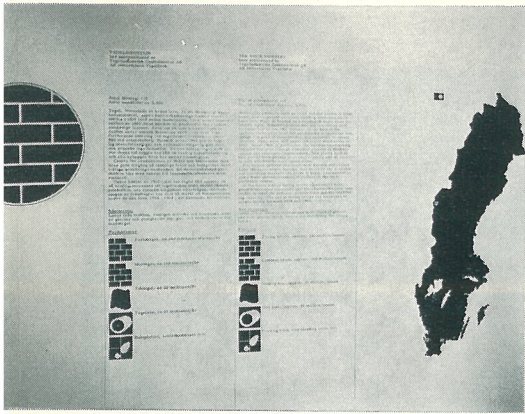
Det som rörde det största intresset — icke minst bland de utländska delegaterna i den X Internationella Keramiska Kongressen, som hölls i Stockholm den 12—18 juni — var det ca 900 kg tunga fönsterelement helt i tegel som visades.

Med olikfärgat fogbruk kan man till synes få helt skilda färger på samma fasadtegel. Effekten visades på sex uppmurade fasadytor, som drog de flesta besökare blickar till sig och det var, som Alf Liedholm skriver i ovanstående recension, "förbluffande att se hur effekten av murytan växlade med fogbrukets sammansättning".

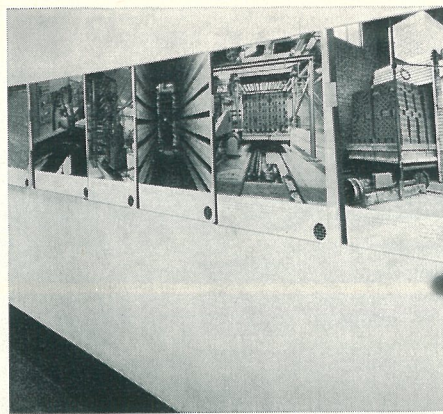
Men det fanns mycket mer att se för den intresserade på tegelavdelningen. Den rikhaltiga sorteringen av fasadstenar, de i orgelpipsmönster uppbyggda tegelrören liksom takteglens alla varianter gav besökarna ett klart belägg för att tegel är ett material som "hävdar sig väl i modernt byggande".

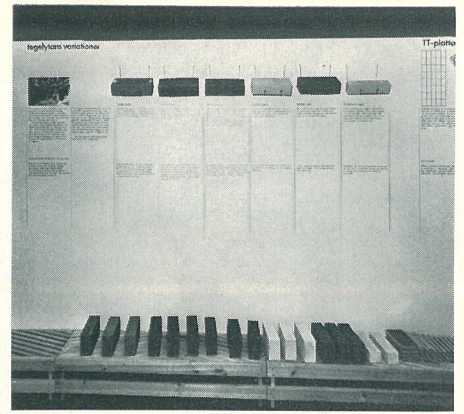

Tegelbruken i Sverige...

... liksom framställningen av tegel...

... och de olika tegelytorna presenterades.

Sagan om den lilla gumman

"Det var en gång en liten gumma, som bodde i ett keramiskt hus, badade i en keramisk balja, åt på keramiktallrik, drack ur en kopp av keramik och varje dag dammade en liten keramisk pjäs, vars glatta yta skiftade i de mest vidunderliga färger...

Kanske är det ni som är den lilla gumman. Fast ni inte tänkt på det. Bor i tegelhus, badar i ett vitt, blått eller rosa badkar av sanitetsgods, dricker ur porslinskopp och dammar en liten stengodspjäs av Berndt Friberg." Så inleder signaturen S. W. i tidskriften Vi sin recension av keramikutställningen på Liljevalchs, som rubriceras som "lera i tusen former".

"En för den framtida utvecklingen oerhört viktig produktionsgren är det prefabricerade tegelementet, som demonstreras dels med två element i skala 1:1, dels med fotografi, som illustrerar byggnadsprincipen." (Texten hämtad ur utställningskatalogen.)

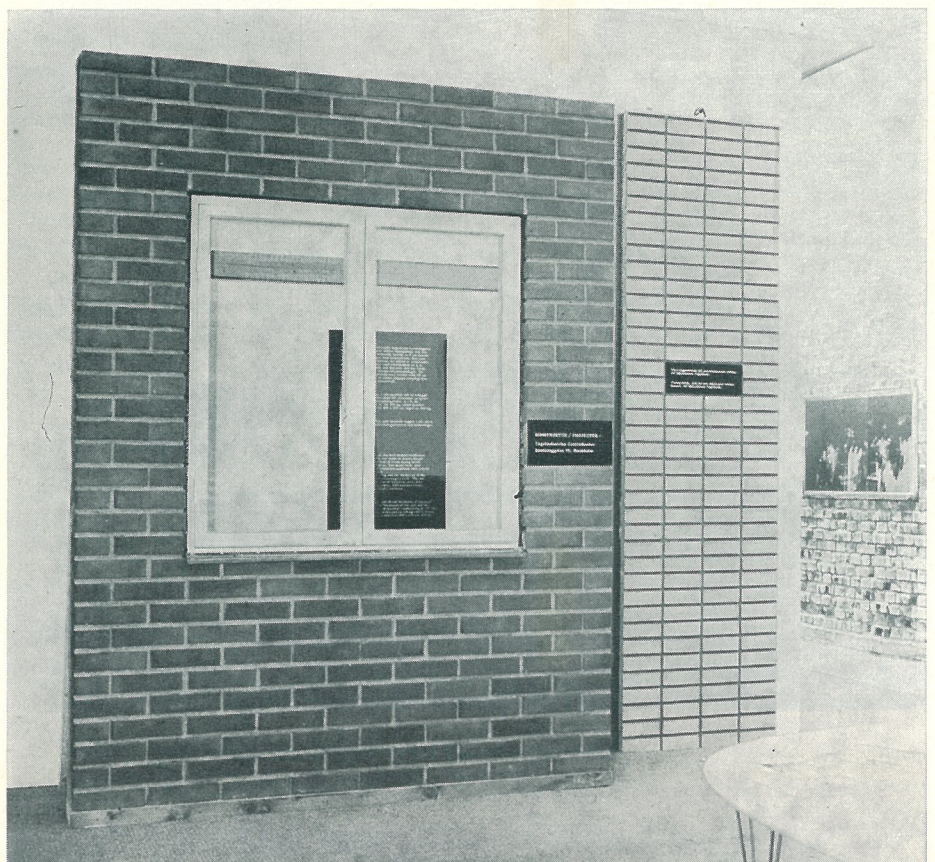
S. W. fortsätter:

"I en gammal bok från år 1840 — Orbis Pictus, bilder för ungdom — står det om krukmakaren att han måste räknas till "de handverkare som arbetar för största delen av människorna..." Tar man sig före att till krukmakare räkna alla dem som arbetar med lera stämmer det än. Tegelstenen, porslinsknoppen på elstolparna, badkaret, fatet, lerkruset — allt är fortfarande delar av vår vardag, formade i lera och förvandlade till de mest skiftande former och färger.

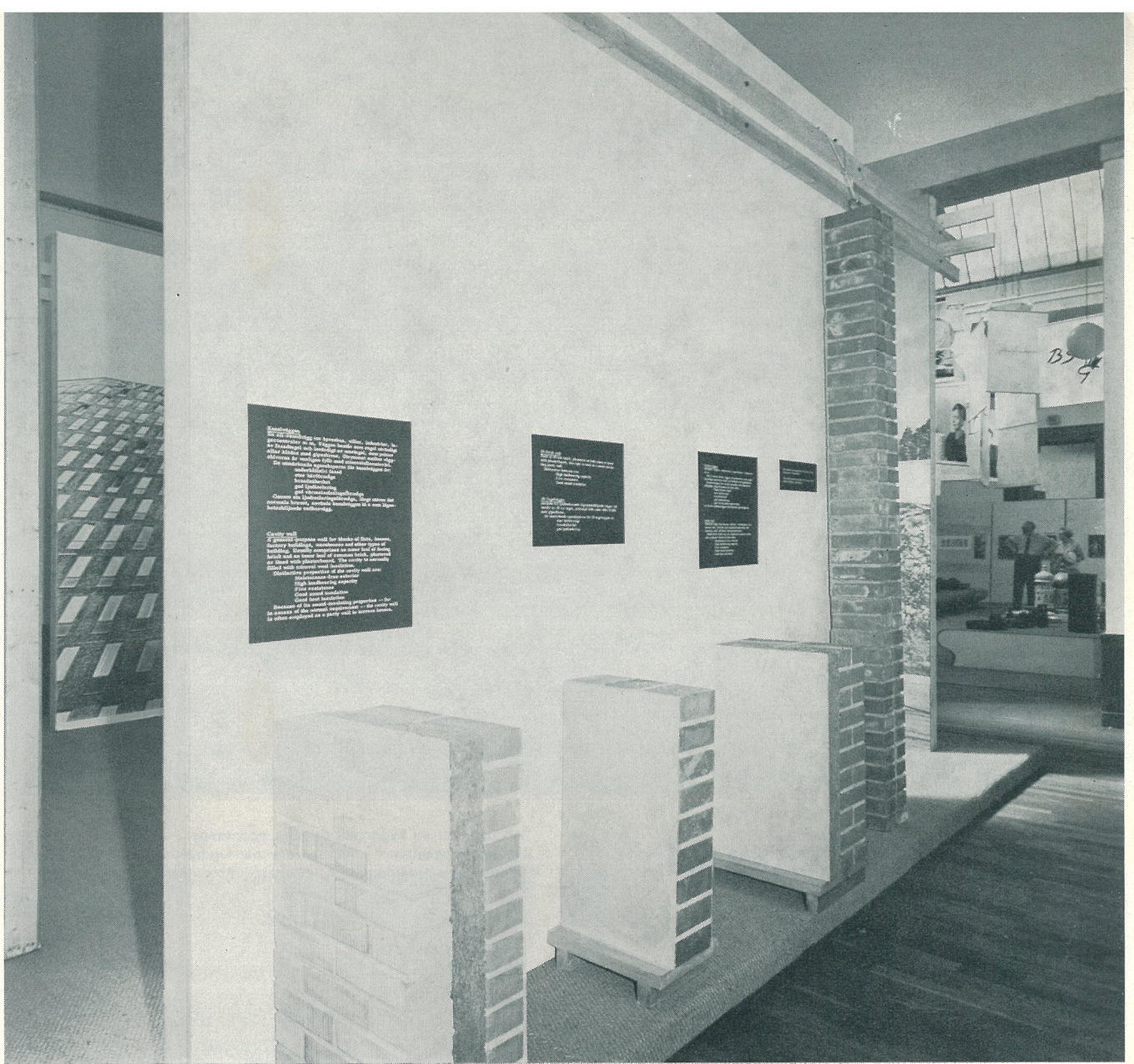
Kanske var det signifikativt att den keramiska utställningen, anordnad av Arthur Hald som kommissarie med anledning av

den tionde internationella keramiska kongressen, på Liljevalchs konsthall i Stockholm öppnades under de allra varmaste dagarna på året. Leran och värmen hör ju ihop, även om det inte längre är i solen vi torkar den för att få den hård och brukbar. Men trotsade man värmen fick man på utställningen se inte bara lerans formföränderlighet utan också vårt lands verkligt breda register inom facket. Man behövde inte skämmas."

Avslutningsvis konstaterar S. W. att "alla vårt lands större keramiska fabriker hade på ett smått unikt sätt gått samman för denna manifestation och redovisning. Ett samarbete som väckte respekt".

Hur en 1-stensvägg, en 20-tegelvägg och en kanalvägg är konstruerade visades också (ovan) liksom vilka förändringar en tegelytas utseende får vid användande av olikfärgat fogbruk (t. h.).

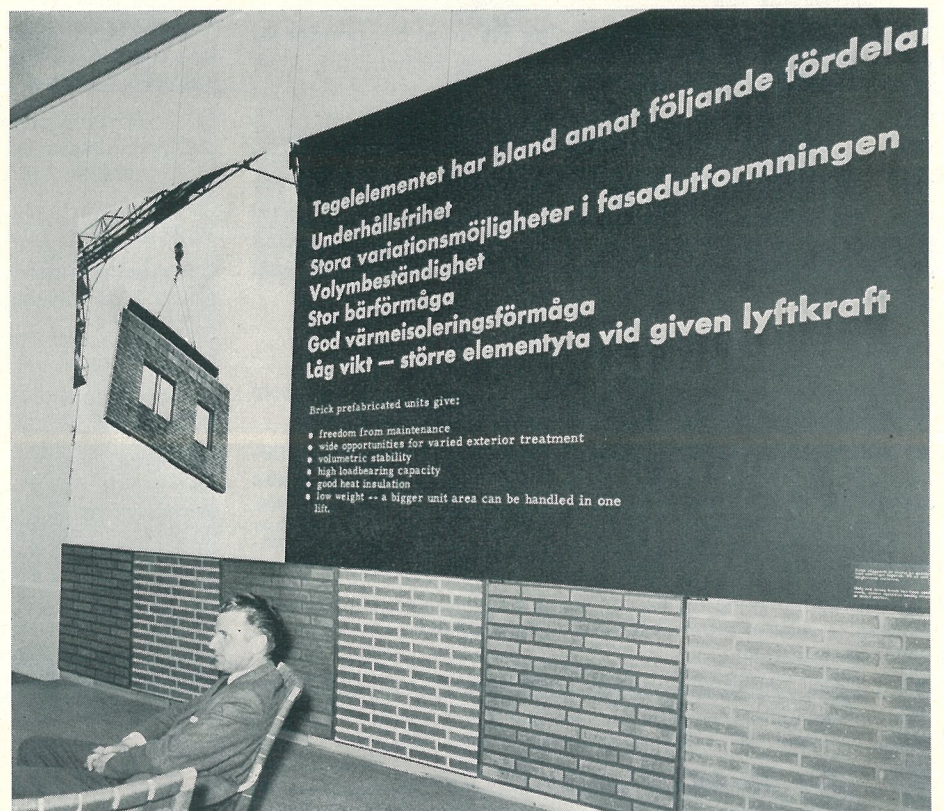
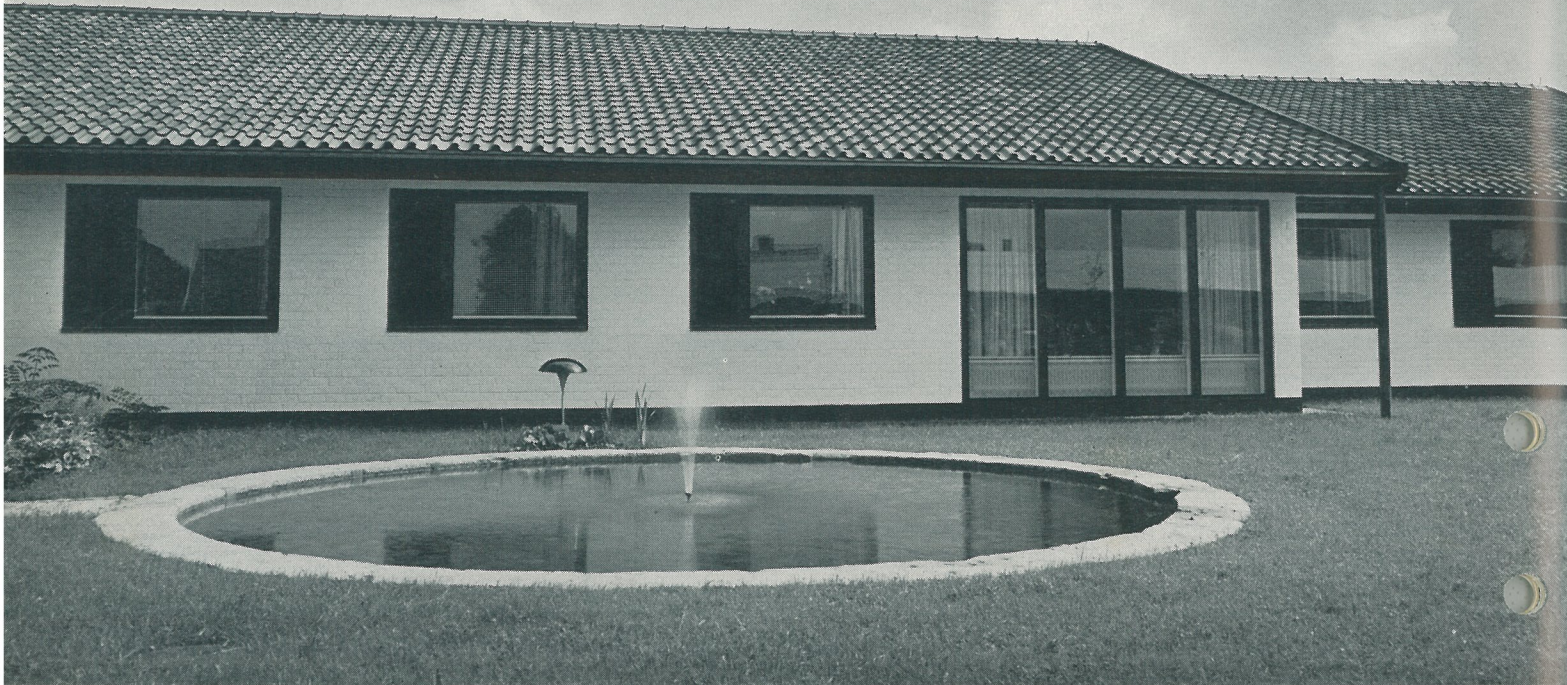

Foto: Örjan Armfelt Hansell.

Tankar kring tegel

"Att uppfatta en byggnads primära egenskaper — funktionella och konstruktiva uppbyggnaden — måste vara de fundamentala värderingsgrunderna." (Bilden visar ålderdomshem i Genarp.) Foto: Stenbergs Bilder, Malmö.

Vi visar på detta och nästa uppslag ett urval byggnader ritade av professorn i arkitektur vid Lunds Universitet, Sten Samuelsson, Malmö.

Professor Samuelsson — arkitekt SAR —, som tillsammans med professor och arkitekt SAR Fritz Jaenecke driver Jaenecke—Samuelsson Arkitektfirma AB i Malmö och Lund samt utomlands, har till bilderna skrivit några, som han själv säger, "impressionistiska fragment och kanske några basaspekter".

Teglets aktuella och framtida möjligheter att hävda sig som byggnadsmaterial hänför sig till två sektorer.

Dess typiskt hantverksmässiga karaktär från produkt till färdigt resultat ger teglet ett värde i paritet med hantverkets ökade exklusivitet.

Fortfarande kan teglet överraskande ofta ge ekonomiskt utomordentliga resultat — som bärande och skyddande material.

En ökad forskning om en okonventionell, mera rationell arbetsprocess — mindre arbetskraft — mindre arbetslit — torde emellertid vara nödvändigt.

Av byggaren och av arkitekten har teglets roll som byggnadsmaterial behandlats mer eller mindre slentrianmässigt!

Dess egenskaper måste egentligen betraktas som märkliga — tillsammans med trä är det ett av de få material som har förmågan att både bära och skydda.

Att uppfatta en byggnads primära egenskaper — funktionella och konstruktiva uppbyggnaden — måste vara de fundamentala värderingsgrunderna.

En sant och riktig uppbyggd anläggning, byggnad osv., visar sig förbluffande ofta också fungera bäst.

Talesättet "det är inte klart och rent, ej heller vackert, men säkert ändamålsenligt" tror jag sålunda är helt missvisande.

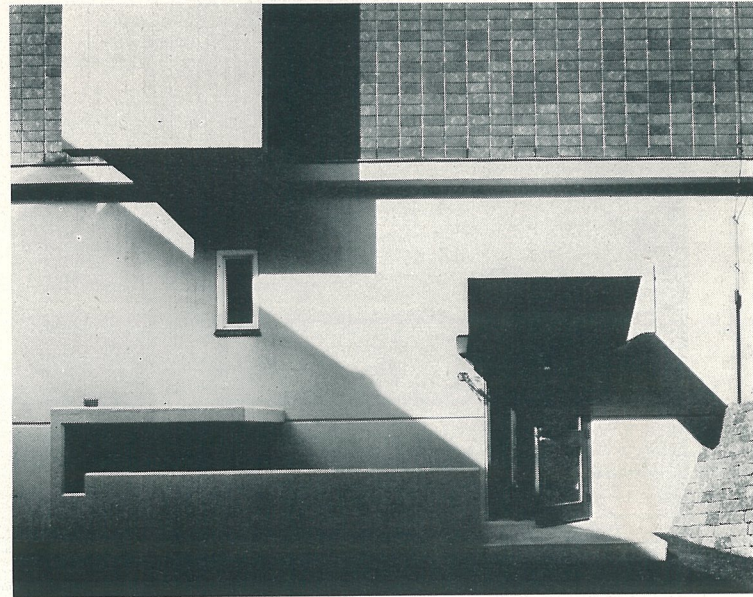
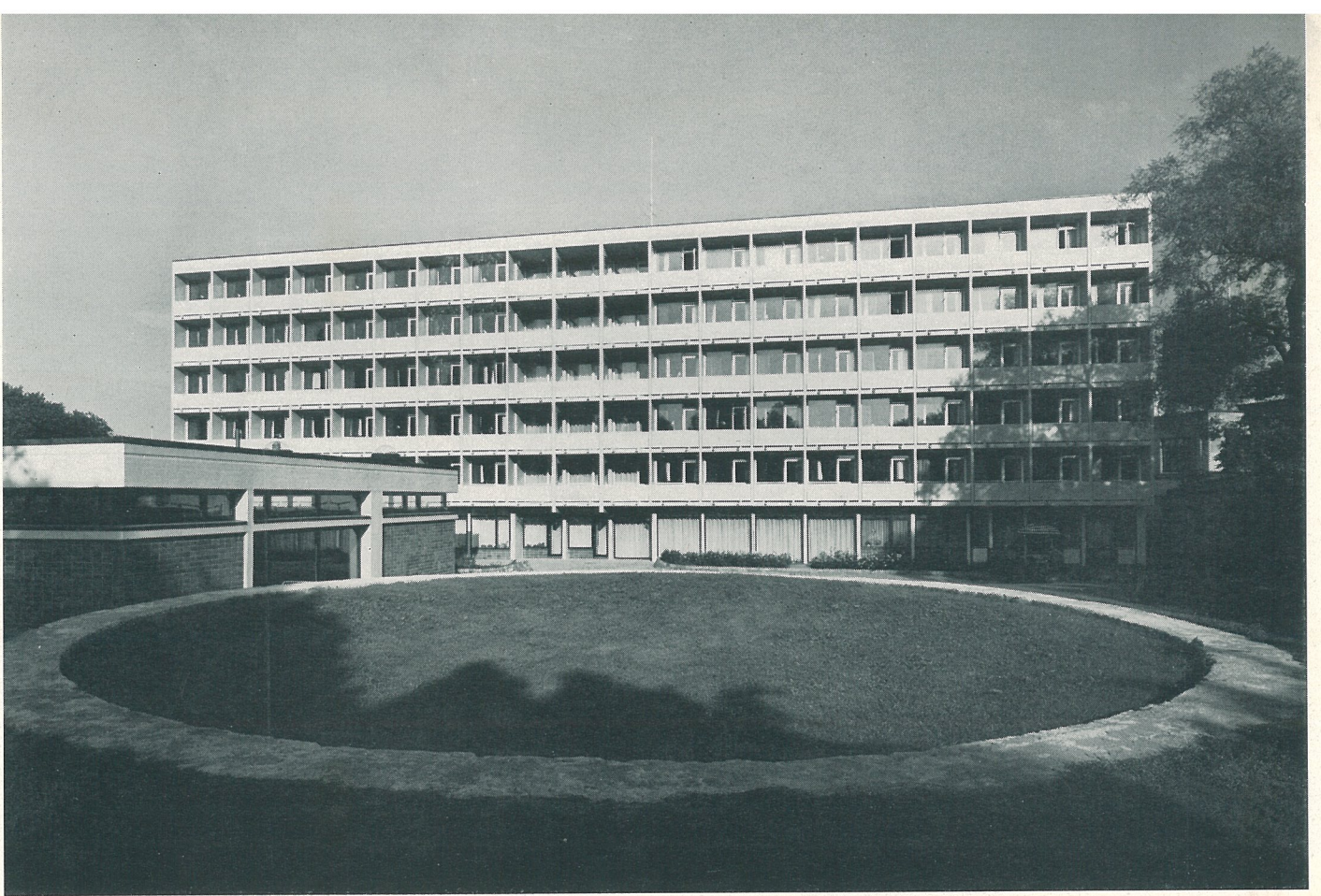
Att uttrycka materialet ärligt är den säkraste utgångspunkten för skapandet.

Såsom sådant material uppfyller teglet alla ideal.

Som bärande funktion är idealet den obrutna skivan — ett homogent flätverk där sort, förband, fog talar sitt eget språk — som enbart skyddande funktion kan teglets egenskaper uttryckas lika självklart.

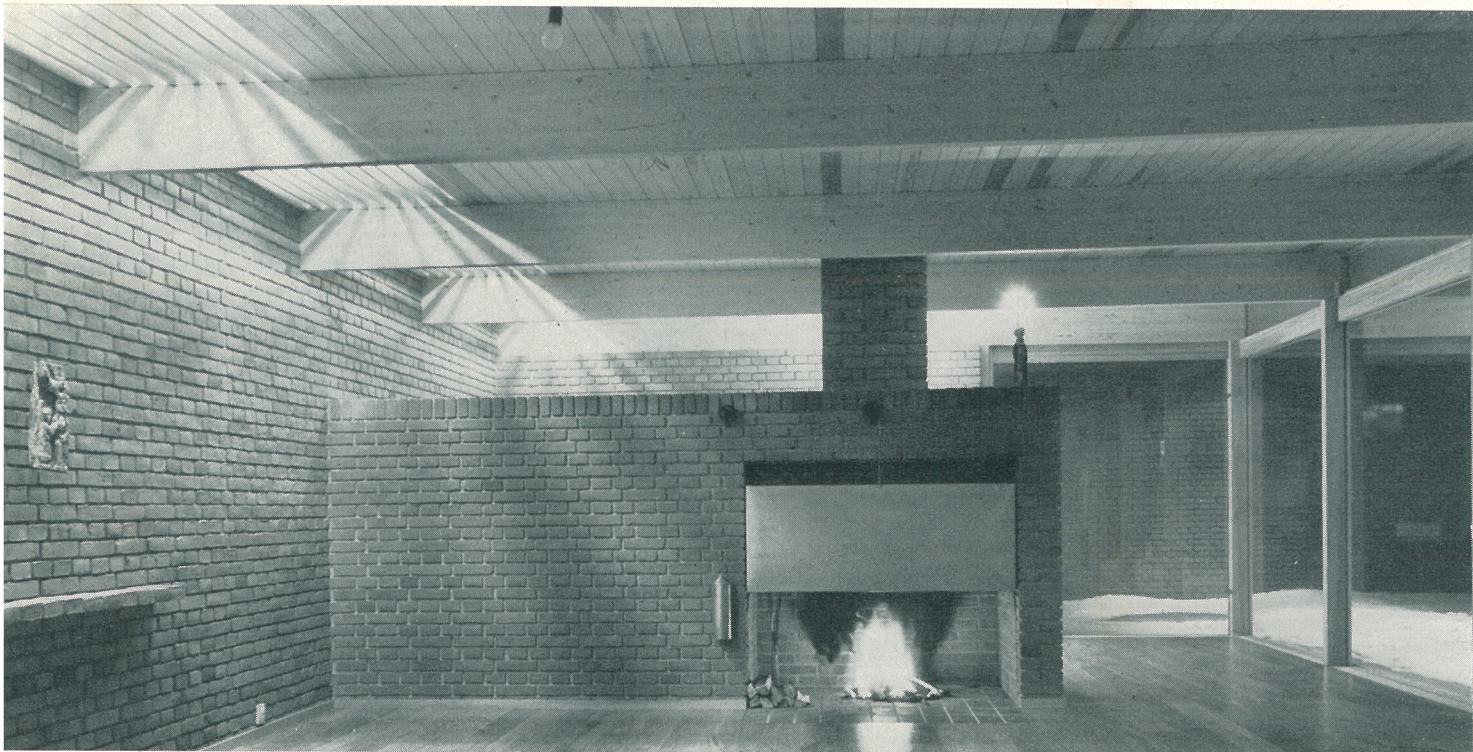
Ett enkelt studium av fackföreningarnas prislistor visar också att några ekonomiska hinder inte finns för materialets ärliga uttryck.

Sten Samuelsson

"En sant och riktig uppbyggd anläggning, byggnad osv., visar sig förblufande ofta också fungera bäst." (Bilderna visar elevhemmet vid Hälsingborgs sjuksköterskeskola.) Foto: Esskild Tvermoes, Hälsingborg.

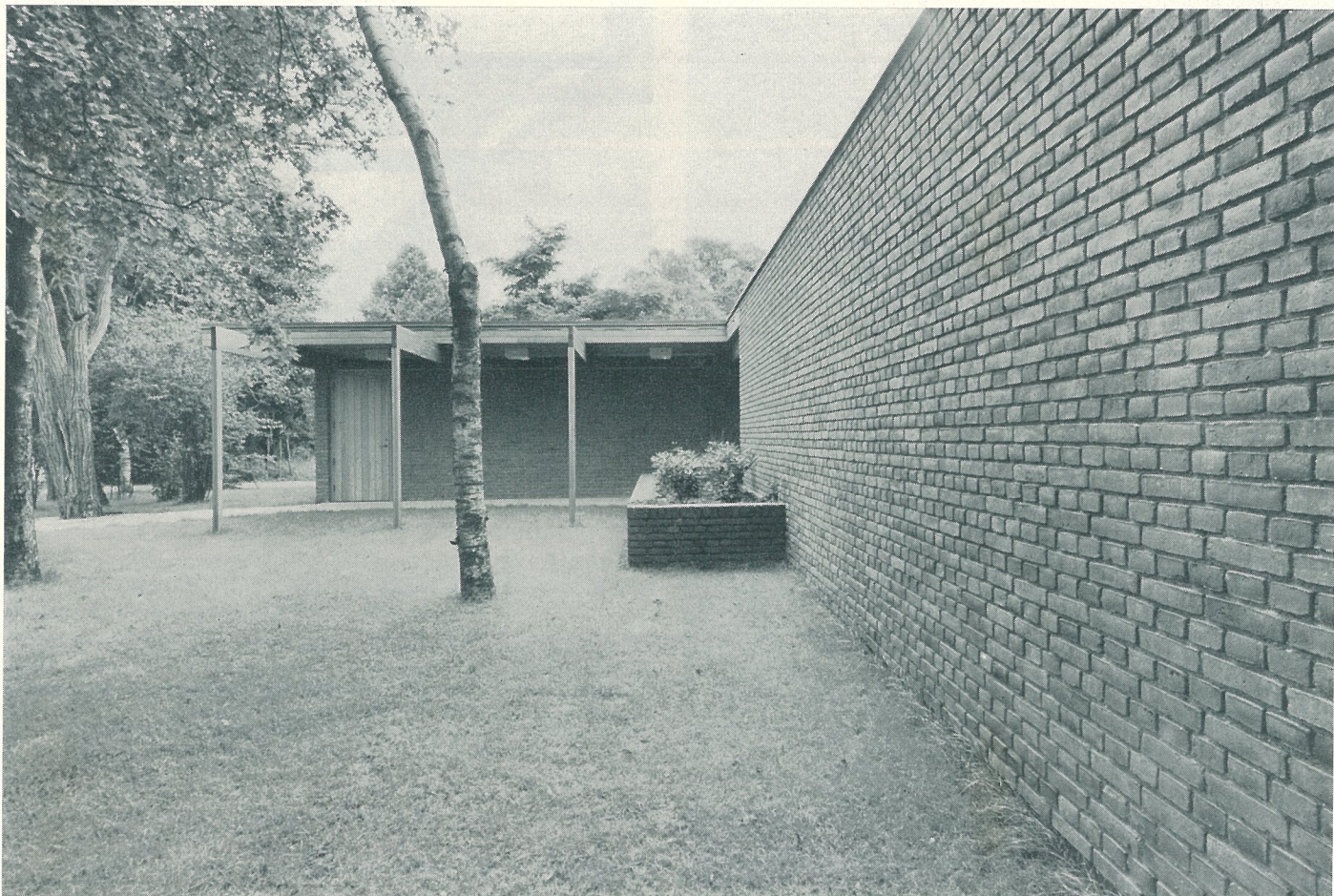
Tankar kring tegel

"Som bärande funktion är idealet den obrutna skivan — ett homogent flätverk där sort, förband, fog talar sitt eget språk . . ."

"Dess egenskaper måste egentligen betraktas som märkliga — tillsammans med trä är det ett av de få material som har förmågan att både bära och skydda."

"Skapandets tjusning ligger i den begränsning materialet av så många skäl ger."
Foto: Mats Lindén, Stockholm.

Fasader av tegel ger trevnad i Laxå

Av arkitekt SAR Lennart Billgren

Artikelförfattaren, som studerat för professor Carl Malmsten och utexaminerades från CTH 1958, driver sedan några år tillbaka Lennart Billgren Arkitektkontor AB i Stockholm.

På cirka halva vägsträckan mellan Stockholm och Göteborg är Laxå köping belägen. Där finns ett flertal industrier — Statens Skogsindustrier och Laxå bruk, som driver sågverk, tillverkar mineralullsmattor, stålsand m. m., ESAB, Stellana Plastindustri m. fl. företag.

För denna industriaktivitet erfordras bostäder, dels för nuet, dels för en kommande utökning. 1962 erhöll övertecknad uppdraget av Laxå köping att projektera ett bostadsområde i ett skogsparti benämnt Saltängen, väster om köpingens centrala delar.

På hösten 1962 började — på jungfruelig mark — området byggas och den första etappen, som nu är avslutad, bestod av drygt 300 lägenheter medan den nu pågående — påbörjad hösten 1965 — kommer att inrymma 336 lägenheter. Lägenhetstyperna varierar från 1 rum och kök till 4 rum och kök.

Detaljplanen för området är i princip öppen. Som önskvärt är, har samtliga parkeringsplatser förlagts på "utsidan" av området för att på så sätt skydda barnen, för särskilt de s. k. utrusningsolyckorna. Samtliga entreér till bostadstrapphusen är förlagda mot gård. Alla hus är orienterade nord-sydlig riktning och samtliga balkonger mot sydvästsektorn med följd att alla lägen-

heters uteplats (balkong) får samma solvärde. Inom området kommer skulptural utsmyckning att utföras av konstnär Lennart Kindgren, Örebro.

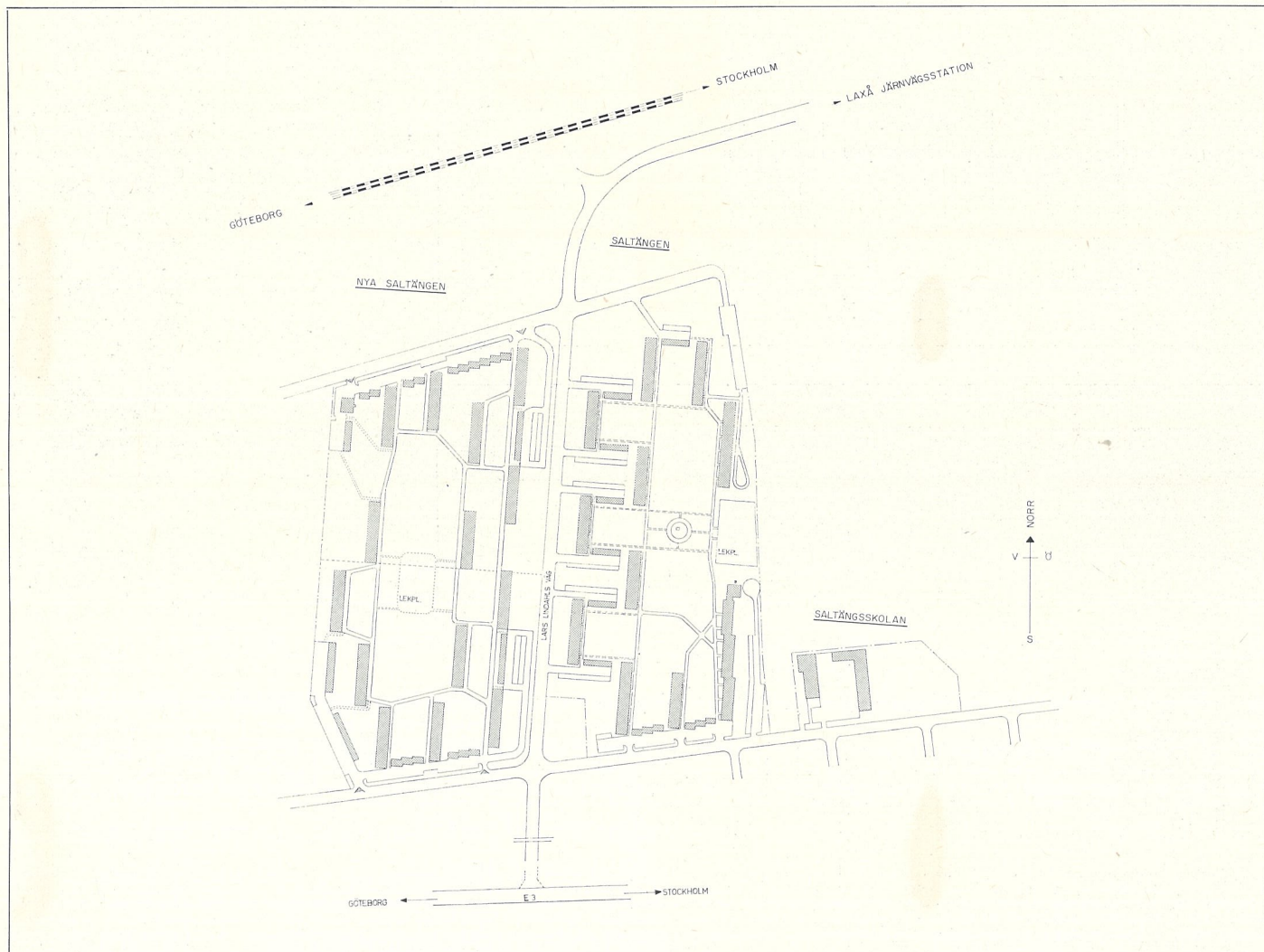
Gångar och vägar inom området har utformats så att städning — häri inbegripes även snöröjning — skall kunna ske maskinellt. Stora partier av orörd mark har lämnats "ifred" och kompletterats med stora gräsytor till omväxling för de vuxnas ögon och barnens lek.

Fasadbeklädnad av tegel...

Husens våningsantal är genomgående tre. Bredden-tjockleken är 11,05 m medan längden varierar men upptager i allmänhet tre till fyra trapphus.

- Badrummen har dagsljus och måtten 169×255 cm
- Samtliga trapphus har dagsljus
- Lägenheterna har flytande golv, typ Duofloor
- Taken lutar inåt och har invändig avvättning
- Stomme med bärande mellanväggar av betong, gjutna mot stålform

Situationsplan över Saltängsområdet i Laxå.

- Ytterväggarna är beklädda med rött sandat fasadtegel 7,5×25-1, 6-19 hål och murade i löpförband med en 1/4-stens förskjutning. Fogstrykning — i samband med murningen — med ofärgat fogbruk. Ytterväggarna är isolerade med lättbetong
- Balkongskärmar och takstolsinklädnader är utförda av tryckimpregnerad furu och entrépartierna vid trapphus i markplan med ytskikt av teak
- Grundmurar av betong och omålade
- Husen är försedda med mekanisk evakuering.

Sammanfattningsvis kan sägas att ett hus äger tre särskilt viktiga komponenter:

1. Bärande stomme
2. Isolerande skikt
3. Ytskikt eller fasadyta

För 1. gäller bl. a. ekonomiska dimensioner varvid spännvidder och plattjocklekar är särskilt intressanta.

För 2. gäller även ekonomisk dimensionering, bl. a. med hänsyn till klimat och värmekostnad.

För 3. gäller, liksom för 1. och 2., ekonomien men dessutom ställs andra krav såsom varaktighet mot sådana faktorer som solvärme, stark kyla, vind, regn och mekanisk åverkan, medveten eller oavsiktlig.

Den åverkan som exempelvis en fasadyta utsätts för — det må vara skiftande väderlek eller mekanisk kontakt — kan sammanfattas i ett materials åldrande.

... ger vackert åldrande

En viktig princip är, att alla material i en fasadyta om möjligt skall ha samma åldringsfaktor tidsmässigt, varvid byggnaden åldras vackert. Därom vittnar månghundraåriga byggnader med endast

ett fåtal material — företrädesvis stenmaterial och trä.

Ett annat krav eller önskemål är det **estetiska**. Eller enklare uttryckt: trevnadsvärde såväl för de i huset boende som för samhället i sin helhet. Ett sätt att upptäcka det vackra i sin omgivning är att bjuda människorna en god och trivsam miljö och väcka intresse och debatt för estetiska värden, värda att sträva efter samt akta och bevara.

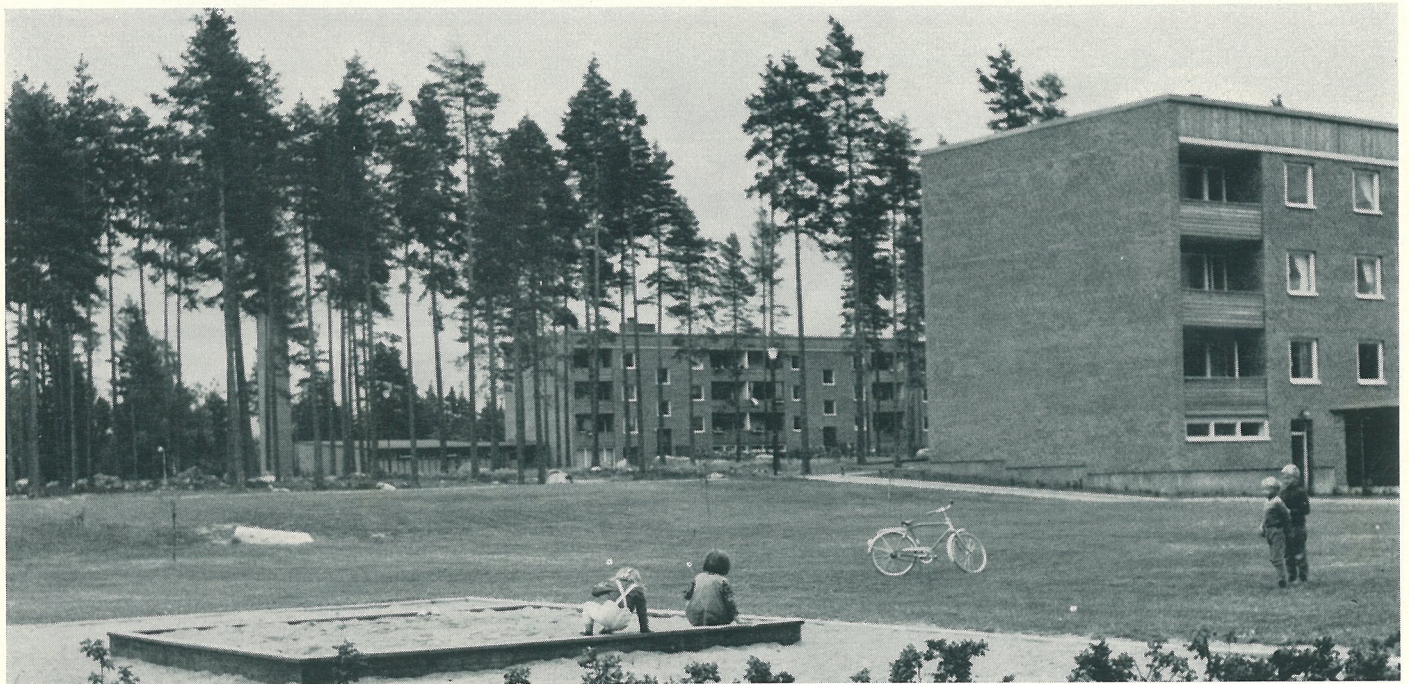
När det gäller sökandet efter trevnadsvärden är idérikedomen till synes outtömlig. Ett sätt att åstadkomma trevnadsvärde, är att använda fasadtegel.

Som motivering till de ovan sagda har följande material valts i här presenterade bostadsområde:

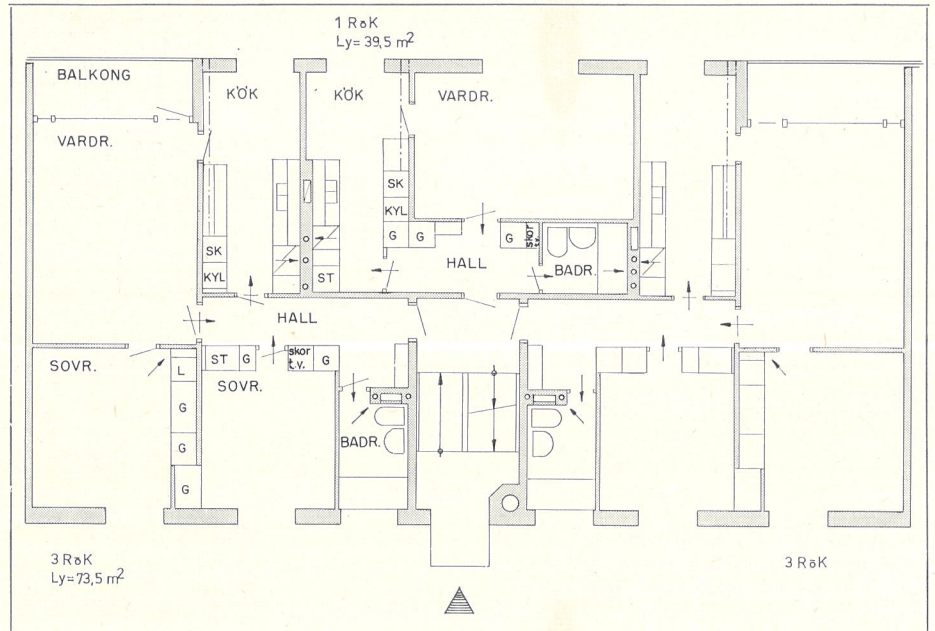
Samtliga fasader är murade med rött sandat fasadtegel. För att i möjligaste mån hålla samma åldringsfaktor har balkongräcken och den för skiftande väderlek utsatta takstolsinklädnanden utförts i tryckimpregnerat virke. Entrépartier har, av samma skäl, ytskikt av teak.

En viktig förutsättning för genomförandet av denna projekteringsuppgift har varit det stöd och den förståelse jag fått mottaga av uppdragsgivaren Stiftelsen Bostadshus i Laxå, som representerats av bl. a. kommunalkamrer Gunnar Hedlund. Övriga ledamöter ej nämnda — men ej heller glömda.

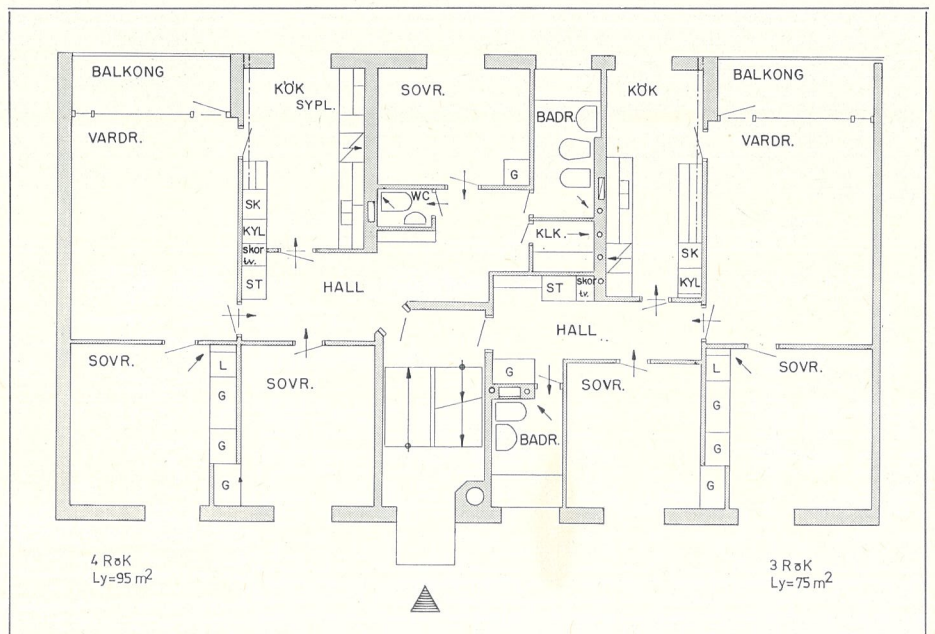
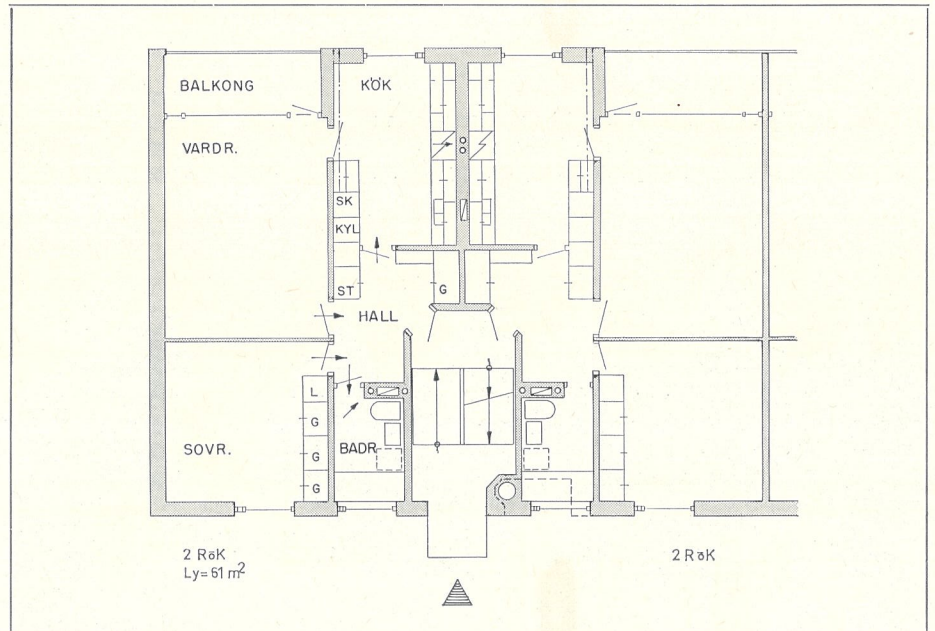
Byggherre:	Stiftelsen Bostadshus i Laxå
Arkitekt:	Arkitekt SAR Lennart Billgren, Stockholm
Konstruktör:	Hans Hansson Konsulterande Ing.firma, Stockholm
El.konsult:	G. Sjölander AB Konsulterande Ing.byrå, Stockholm
VVS-konsult:	Steiner Sundlis Konstruktionsbyrå, Norrköping
Byggledning:	Werner Eliassons Ingenjörbyrå AB, Örebro

Jämna gräsytor har anpassats för de mindre barnen med sina "kullerbyttalekar" och asfalterade vägar för "trehjulingstrafik". På dessa jämna ytor är också sandlådor inplacerade.

De här avbildade planlösningarna från 1 RoK till 4 RoK representerar de lägenhetstyper, som förekommer inom Saltängsområdet. När första området var färdigbyggt och inflyttning skett gjordes en enkät bland hyresgästerna betr. ev. önskemål om ändringar. Några väsentliga sådana uttalades dock ej, varför Stiftelsen beslöt att även inom Nya Saltängen uppföra lägenheter av samma typ som i första området.

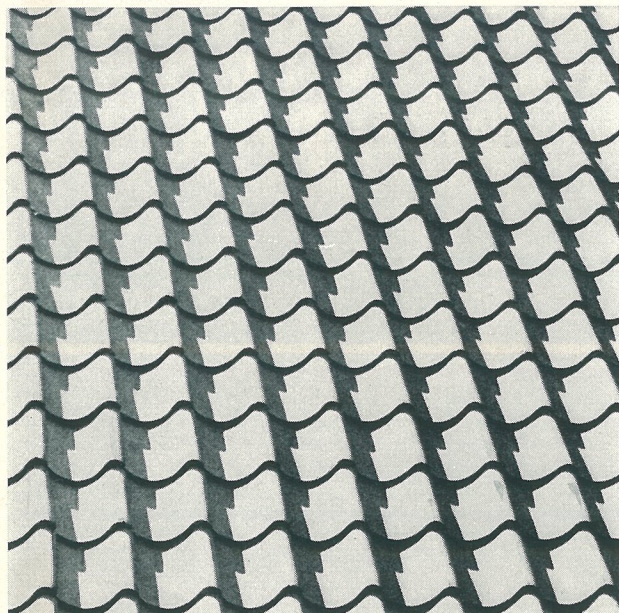
Skyddade entréer (bilden t. h. och nederst) har gjort Saltängsområdet till ett barnvänligt bostadsområde.

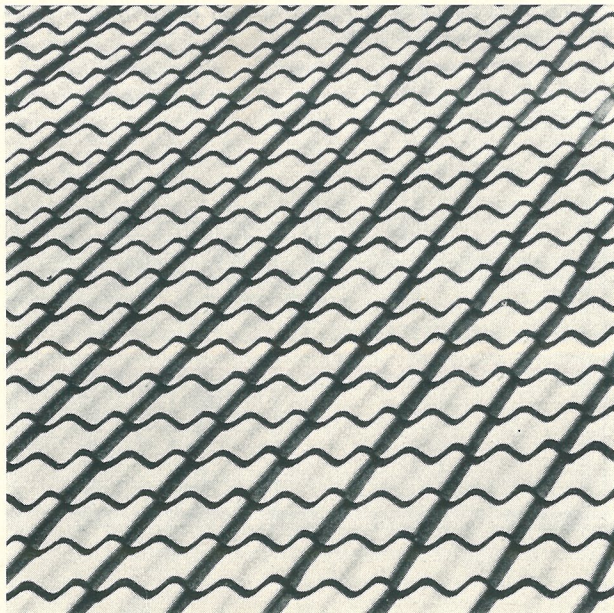
För de större barnens lek finns central lekplats med redskap samt örda marktytor med "hoppestenar" och träd sparade för lämpliga fantasilekar.

Foto: Ing. Lars Willis, Billgrens Arkitektkontor, Stockholm.

Enkupigt taktegel

Tvåkupigt taktegel

TAKTEGEL och TEGELTAK

”Ett vackrare tak”

På dessa sidor, liksom på omslaget av tidskriften, presenteras Tegelinustrins nya taktegelbroschyr, som nu ligger i tryckpressarna och beräknas utkomma den närmaste tiden.

Liksom tidigare broschyrer i Tegelinustrins serie ”Teknisk information” kommer ”Taktegel och tegeltak” att distribueras till arkitekter, byggmästare, konstruktörer m. fl. i enlighet med våra register. Broschyren kan också rekvideras från Tegelinustrins Centralkontor, försäljningskontoren eller närmaste taktegel tillverkare.

TEGELTAK — VACKRA, BILLIGA, ÖOMMA OCH LÄTTA ATT BYGGA

För att ett byggnadsmaterials goda egenskaper skall komma till sin rätt krävs att det används riktigt. Tegeltak är naturligtvis inget undantag från denna regel, även om i vårt land månghundraåriga byggtidningar gjort beställare och arbetare förtroga med tegel.

När tegelindustrin nu ger ut en ny taktegelbroschyr redovisas i den inte bara de senaste årtiondenas framsteg utan också i sammandrag de samlade erfarenheter på detta område som har prak-

tisk betydelse i förhoppning att dessa anvisningar skall vara till hjälp för alla som konstruerar, bygger och lägger tegeltak. Tegeltak hänförs till de vackra. Denna skrift visar att tegeltak dessutom — rätt konstruerade och lagda — är billiga, öomma och lätta att bygga.

NÅGRA FAKTA OM TAKTEGEL

Tegel är ett keramiskt material. Vid rätt användning har tegel en praktiskt taget obegränsad livslängd. Det bleks inte och förändrar aldrig färgen. De partiklar som under årens lopp samlas på tegel ger materialet dess vackra patina.

Tegel är ett vackert taktäckningsmaterial.

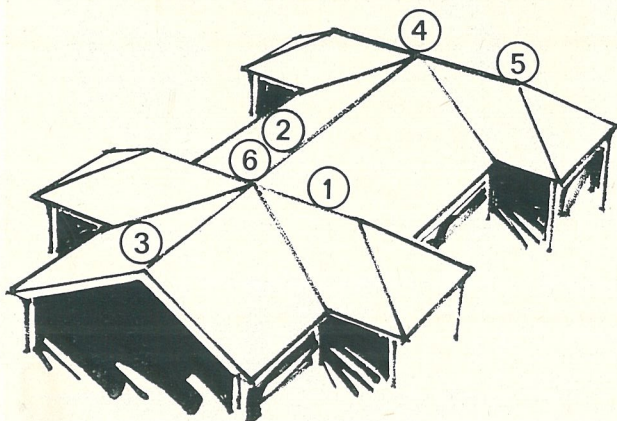
Tegel är tåligt och i hög grad motståndskraftigt mot mekanisk åverkan. Tegeltak är obrännbart och skyddar taket mot antändning av kringflygande gnistor. Tegeltak har värmekapacitet och verkar därför temperaturutjämnande och skyddar underlaget mot uttorkning av solstrålning. Taktegel skall leda bort regn- och smältvatten och skyddar därigenom pappan mot urlakning. Tegeltaks porer kan ta upp vatten, men avger vatten lika lätt och torkar därför snabbt.

FORSKNINGENS BETYDELSE

Om tegeltak är vattenmättat kan det förekomma att det sprängs sönder vid upprepade nedfrysningar och upptiningar, s. k. nollpassager. Vid laboratorieprov utsätts pannorna för upprepade nedfrysningar och upptiningar. Pannorna kan vara felfria ännu efter många hundra sådana cykler. Nu använda provningsmetoder utsätter takpannorna för betydligt hårdare påfrestningar, än de metoder, som brukades för bara 10 år sedan.

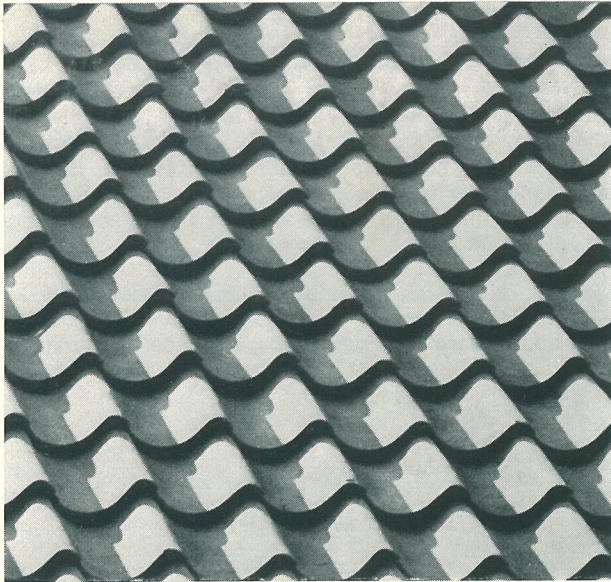
Proving och tillverkningskontroll sker till stor del på Tegelinustrins Centrallaboratorium. Detta driver också en fortlöpande forskning, som syftar till att ytterligare förbättra tillverkningsmekaniken och tegelkvaliteten.

Den svenska tegelindustrin har numera bättre förutsättningar än någonsin att göra ett gott taktegel. Denna industri har inte låtit sig nöja med de vunna forskningsresultaten, utan har tagit initiativ till ytterligare forskning av både mera allmän och speciell karaktär. Samarbete bedrivs härvid på det internationella planet med TBE (Fédération Européenne des Fabricants de Tuiles et de Briques) och NST (Nordens Samverkande Tegelindustriföreningar).

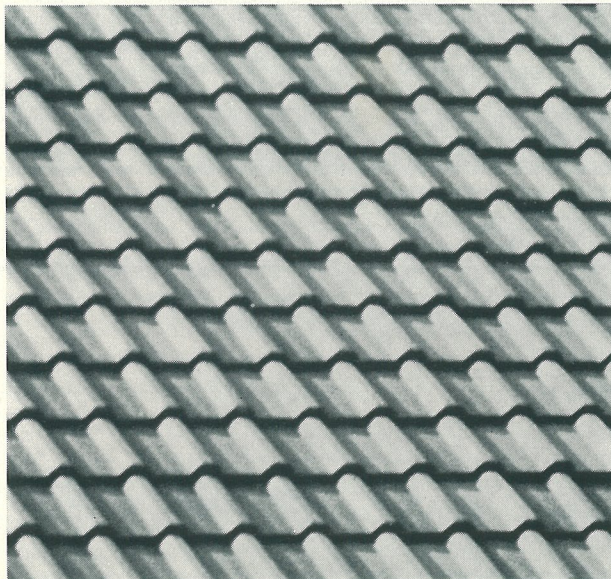

I taktegelbroschyren demonstreras i en serie teckningar de olika tegelns placering på taken. Som exempel visas här nocktegelsskissen.

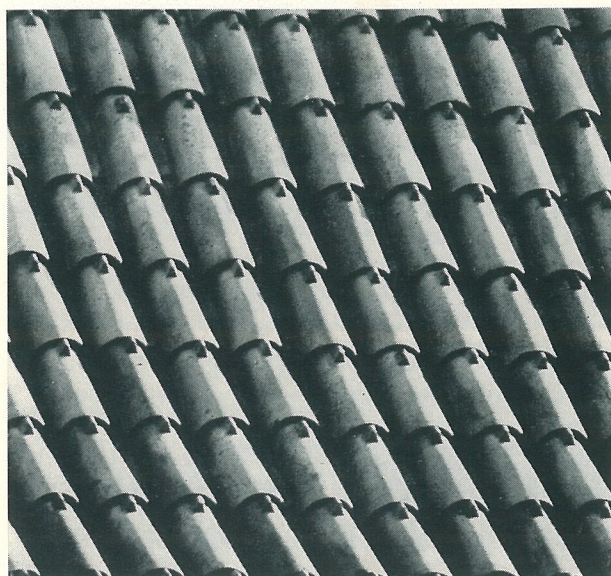
1. nockpanna	4. T-nockpanna
2. skarvnockpanna	5. Y-nockpanna
3. ändnockpanna	6. 4-nockpanna

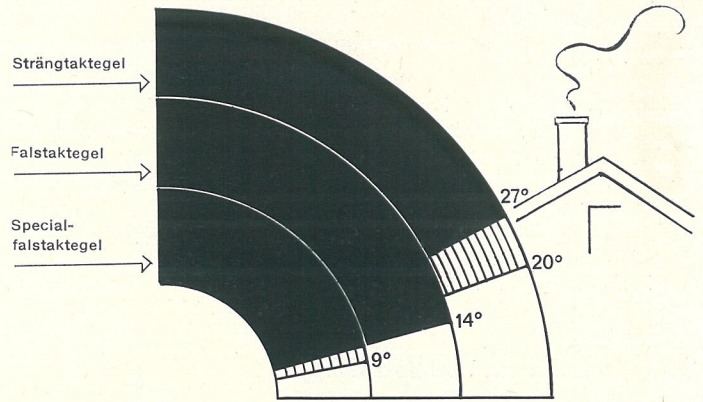
Falstaktegeln

Specialfalstaktegeln

Munk- och nunnetegeln

Diagrammets svarta fält visar de taklutningar på vilka tagtegel normalt kan användas. De streckade fälten markerar taklutningar, där tagtegel under goda förhållanden kan användas. Överenskommelse bör i sådana fall alltid träffas med tagteglfabrikanten.

FÄRGSORTERING

Smärre färgvariationer på ett tegeltak uppskattas av somliga, medan andra föredrar samma färgnyans. Tegelbruken sorterar därför sina pannor efter färg och använder då för röda tegel i allmänhet beteckningarna mörkrött, högrött, rött och ljusrött.

Gult tagtegel tillverkas f. n. endast i ringa omfattning och sorteras i gult, gulrött samt ibland gulgrönt.

Färgnyanserna är inte hänfödda till någon enhetlig norm och varierar därför mellan tegelbruken och från tid till annan mellan olika partier med viss färgbeteckning från en och samma tillverkare.

Hårdare bränning brukar ge mörkare färg och något större krympning. Trots sortering efter färg av det icke standardiserade tagtegllet kan pannornas mått variera något. Dock är denna variation så liten att den inte behöver ha någon nämnvärd betydelse.

TAKLUTNING

Ju brantare taklutningen är dess lättare glider snö och rinner regn och smältvatten av taket. Vid flack taklutning kan den smältande snön hindras av annan snö eller is att rinna av, och då kan tagtegllet, om det samtidigt blir kallt, utsättas för betydande påfrestningar.

Strängtaktegeln (en- och tvåkupigt) användes lämpligen på taklutningar ned till 1:2 (27°), den minimilutning som myndigheter föreskriver och som anges i frostsäkerhetsgarantin. Det förekommer emellertid att fabrikanter tillåter att deras takpannor, i första hand hårdare brända tegel, läggs med flackare taklutning. Falstaktegelns tätande egenskaper gör att man kan tillåta lutningar ned till 1:4 (14°). Specialfalstaktegeln tillåts under goda förhållanden på ännu lägre lutning 1:6 (9°).

Diagrammet ovan illustrerar tagtegltypernas användbarhet vid olika taklutningar.

TEGELTAKETS KONSTRUKTION

I frostsäkerhetsgarantin (se nästa sida) anges att "taket skall ha en för täckning med tagtegel passande konstruktion". Broschyren ger därför några allmänt vedertagna riktlinjer för konstruktion av tegeltak.

Väsentliga faktorer som kan påverka hållbarheten hos ett tak är:

1. taklutning
2. värmeisolering av vindsbjälklag
3. fuktspärr
4. ventilation under och över yttertakpanelen

Det är inte bara vid konstruerandet av tegeltak, som man bör ta hänsyn till dessa faktorer. Det måste man mer eller mindre göra vid byggande av alla tak.

"TAKTEGEL och TEGELTAK"

EFTERSKRIFT

Taktegelbroschyren slutar med en efterskrift, som också förtjänas återges här:

"Naturligtvis kan för konstruktören, byggaren och takläggaren uppstå problem, som inte berörts i denna broschyr eller som inte behandlats tydligt nog. Vi vill då till sist påminna om att Tegelinustrins Centralkontor alltid står till tjänst med upplysningar i hithörande frågor.

I detta sammanhang vill vi understryka att taktegelbruken själva har den största erfarenheten och ofta högt utbildade specialister till kundernas tjänst."

Innehållsförteckning

För att ge en mer fullständig bild av vad taktegelbroschyren innehåller återger vi här "Taktegel och tegeltaks" innehållsförteckning:

- Tillverkning av taktegel
- Taktegeltyper
- Egenskaper
- Taktegelkvaliteter
- Frostsäkerhetsgaranti
- Tegeltakets konstruktion
- Måttsättning av tegeltak
- Materialåtgång
- Leverans
- Tegeltak består inte enbart av taktegel
- Papptäckning
- Läktning
- Läggnings
- Kramling och spikning
- Tegeltakets ekonomi
- Det färdiga taket

Taktegelbroschyren innehåller 32 sidor och 96 illustrationer.

Frostsäkerhetsgaranti

Sveriges Tegelinustriförening har antagit garantibestämmelser som tillämpas av medlemmarna. Dessa innebär i huvudsak att för frostsador på standardiserat taktegel och som inträffar inom en viss tid, vanligen fem år från leveransdagen, lämnar taktegel-tillverkaren ersättning enligt nedanstående grunder. Samma garanti tillämpas av många tegelbruk även för icke standardiserat taktegel. Tillverkaren lämnar besked härom.

ERSÄTTNING. Tillverkaren förbinder sig att utan kostnad för köparen tillhandahålla denne nya takpannor av samma slag och antal som skadats. Såsom bidrag till de kostnader köparen kan komma att få för påläggning av ersättningsteglet lämnar tillverkaren ett kontant belopp för varje panna.

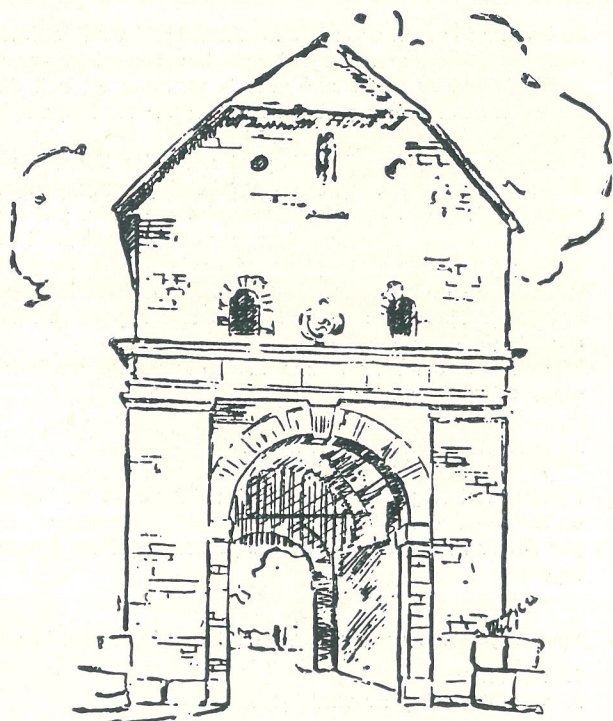
ART AV SKADA SOM ERSÄTTTS. Garantin avser sådana skador, som på grund av frost uppkommit under garantitiden och visat sig i form av avflagningar. Skadorna skall vara av sådan omfattning att de i väsentlig grad försämrar takets funktion.

TID FÖR SKADANS AVHJÄLPANDE. I de undantagsfall då frostsador uppkommer är de som regel av så liten omfattning, att det för såväl taktegelköparen som tillverkaren vållar minst besvär om ersättningsfrågan skjuts upp till en tidpunkt strax före garantitidens utgång.

Är skadorna av sådan omfattning att takets goda funktion äventyras, besiktigas emellertid taket och leverantören lämnar garanterad ersättning snarast möjligt.

FÖRUTSÄTTNING FÖR GARANTIN. För att garantin skall gälla förutsätts att det levererade takteglaget lagrats, hanterats och använts fackmässigt. Taket skall ha en för täckning med taktegel passande konstruktion, så att takteglaget inte utsätts för onormala påkänningar.

REKLAMATION. Anmälan om skada för vilken ersättning yrkas skall göras skriftligen direkt till tegelbruket, vars märke skall finnas på teglet.

Norre Port i Halmstad byggd 1605

slottsmöllans fasadtegel

står sig genom sekler

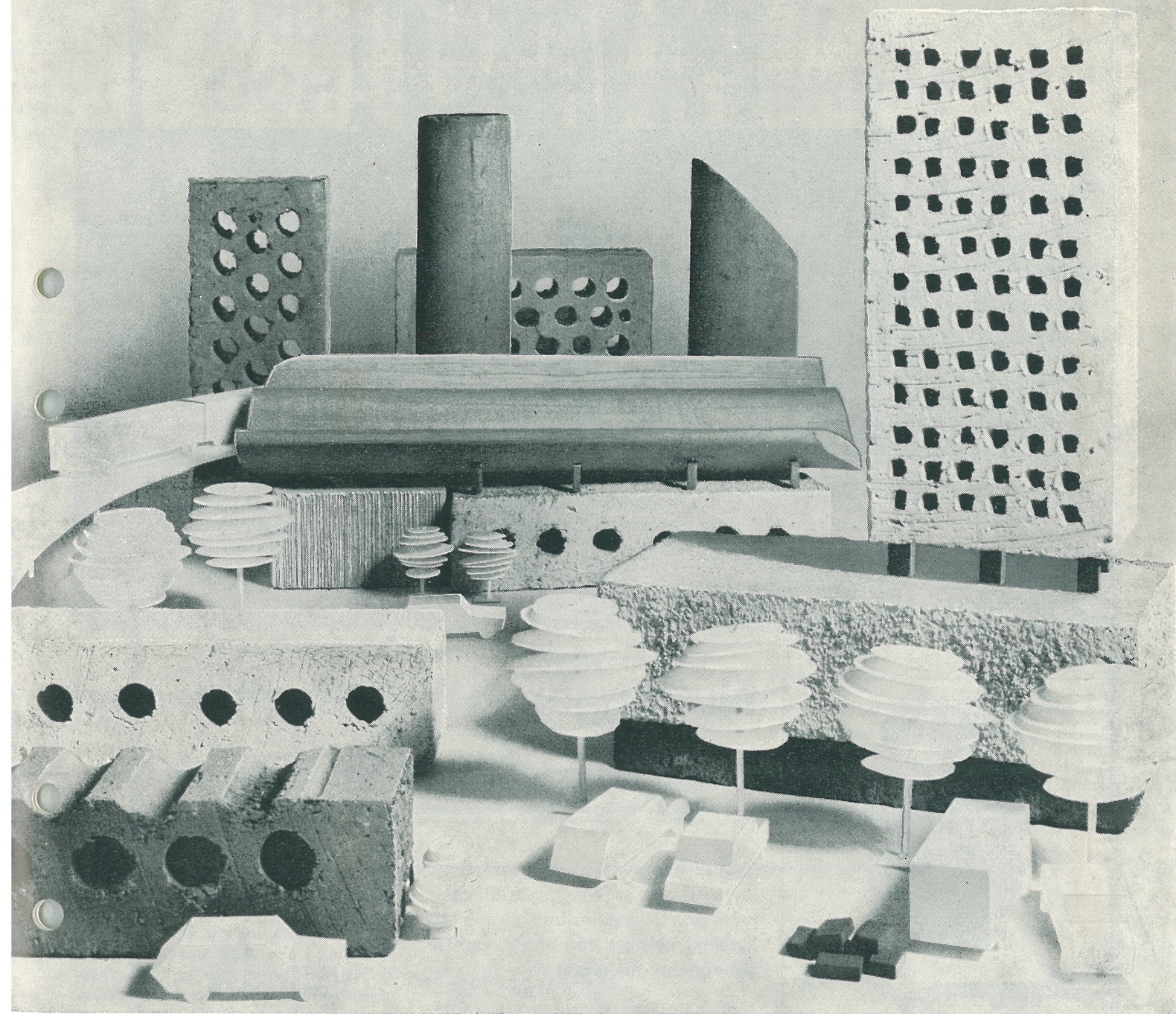
slottsmöllans tegelbruk

Halmstad

Tel. 035/11 80 54

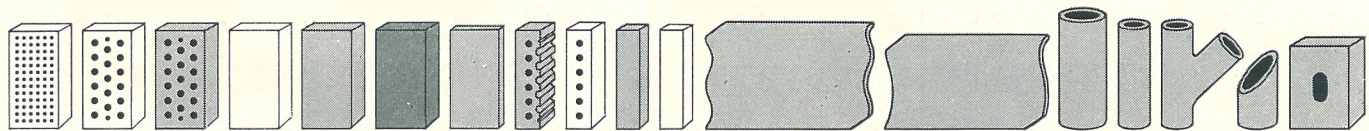
TEGEL

oöverträffat element

Tegel är det naturliga och ursprungliga byggelementet som aldrig överträffats. Tegelstenens genialiska form, storlek, tyngd och struktur samt teglets karaktäristiska egenskaper är unika. Den moderna tegelindustrin arbetar nu

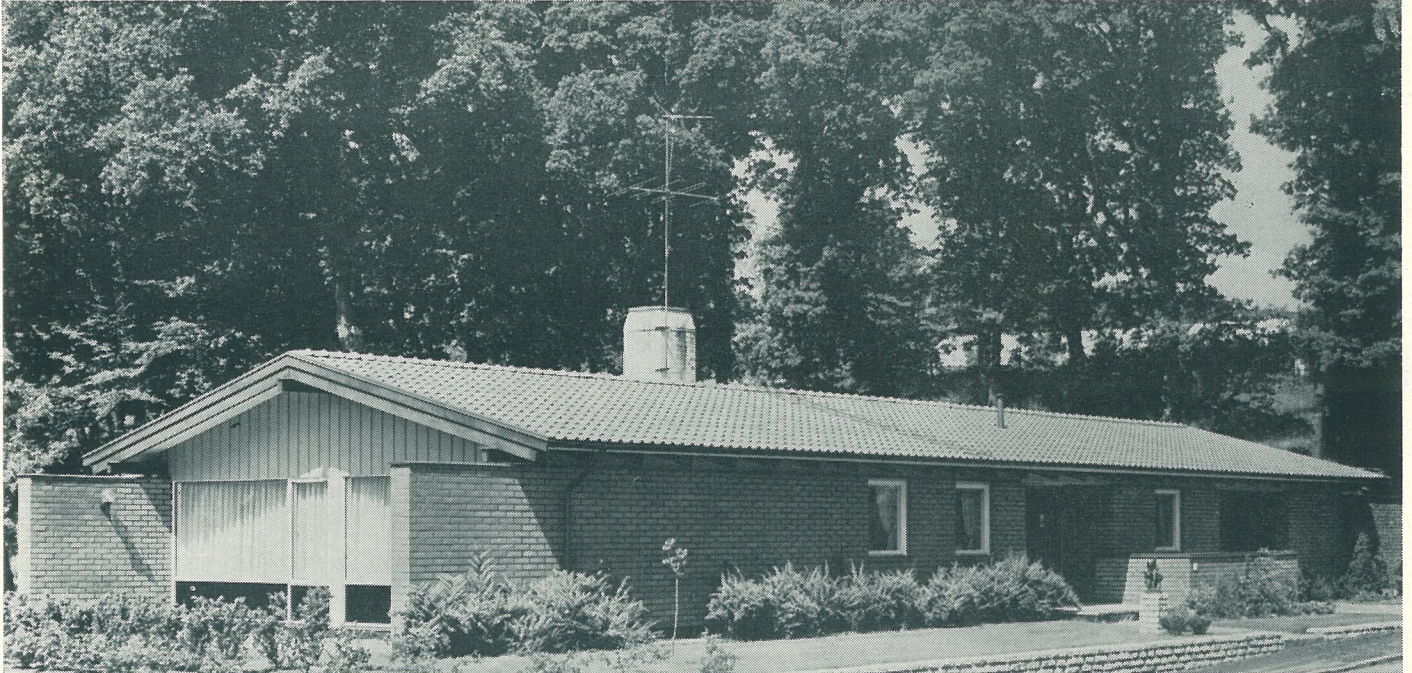
även allt oftare med olika större byggelement i form av armering, balkar, väggar etc. vilket allt ytterligare ökat teglets mångsidiga användbarhet. Tänk i tegel – ett oöverträffat element för planerande, byggande och nyskapande.

Norrandsgatan 11 • Stockholm C • Tel. 08/2331 15

Tegelbrukens Försäljnings AB

NYHET PÅ TAKET!

Nu lägger vi Ert tegeltak med heby TÄT-tegel till fast pris

Vi åtar oss allt taklägningsarbete, läktning och tegelläggning till offererat pris. Ni slipper besvär och bekymmer och vet från början vad taket kommer att kosta.

Med våra specialarbetare garanterar vi ett omsorgsfullt arbete.

Ert arbete inskränks till att ge oss uppdraget och att utföra den sedvanliga slutbesiktningen.

- heby TÄT-tegel är godkänt för alla taklutningar ned till 14°.
- hebys TÄT-tegel är dubbelfalsat, vilket bland många andra fördelar ger ett i alla väder absolut tätt tak.
- heby levererar, förutom rött, glaserat brunt, svart eller engoberat (dvs. tegel med tunt skikt av annan lera som ger matt yta) TÄT-tegel.
- Allt obehandlat TÄT-tegel levereras med 10-års garanti mot frostsador.
- heby levererar även vanligt en- och tvåkupigt taktegel.

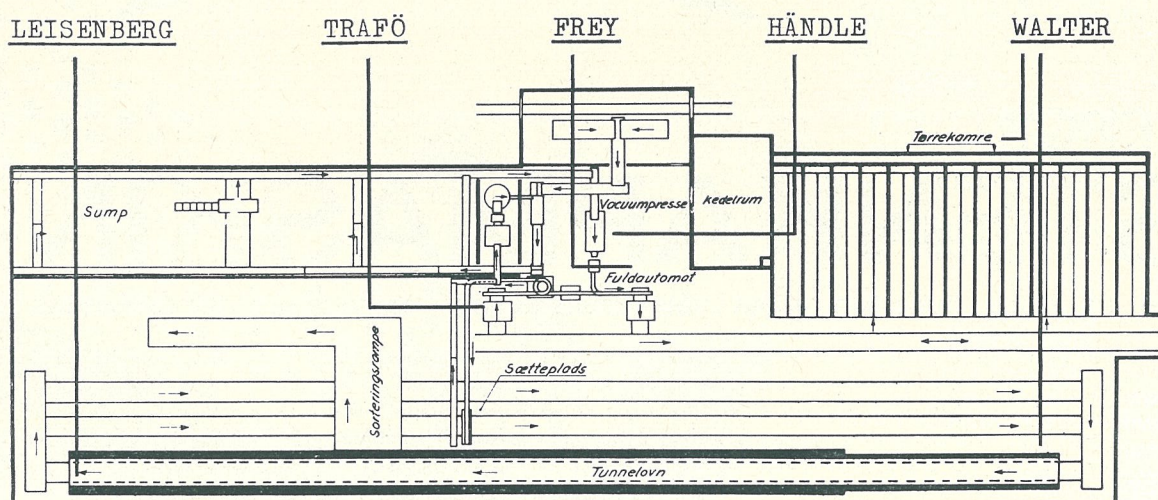
ab heby tegelverk

Postadress: Heby. Telefon: 0224/307 10. Telegramadress: Hebytegel.

Tegelindustrins problem i dag är

ARBETSKOSTNADER OCH KONKURRENSKRAFT

— ja, det vet Ni redan! Och Ni vet också att lösningen är rationalisering. Arbetet bör i största möjliga omfattning utföras maskinellt, av driftssäkra högt automatiserade anläggningar med ett minimum av översyn och manuella arbetsprocesser. Vår firma har specialiserat sig på kvalitetsanläggningar av detta slag från ledande världsföretag i branschen. Detta i förening med våra praktiska erfarenheter gör, att vi alltid kan erbjuda Er den individuellt bästa lösningen för Era produktionsmässiga uppgifter, antingen det rör sig om nyplanering eller ändamålsenlig komplettering av redan befintliga anläggningar. Vi skickar gärna en representant eller sänder ett utförligt anbud som hjälper Er att ekonomiskt beräkna, **när** Ni fördelaktigast kan byta eller komplettera delar av Er anläggning.

Ovanstående skiss visar firmanamnen på vårt rikhaltiga leveransprogram, och maskinerna är konstruerade under mottot

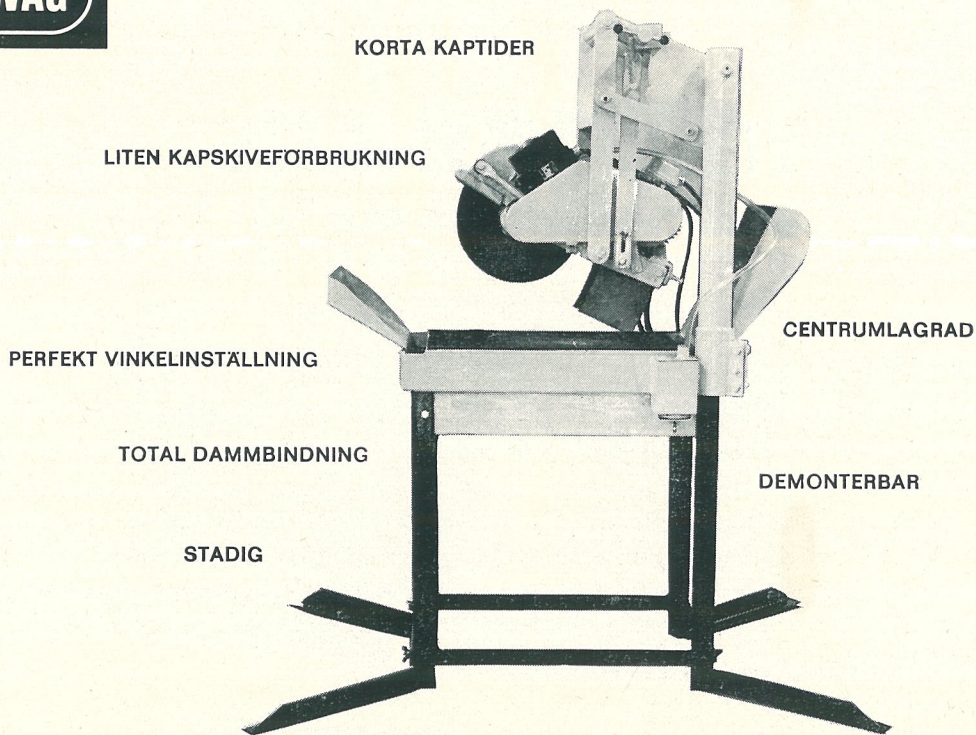
Kvalitetsprodukter kräver kvalitetsmaskiner

INGENIØRFIRMAET
VIGGO BENDZ A/S
ROSKILDEVEJ 519-523 • KØBENHAVN GLOSTRUP • TLF. (01) 96 41 22 • TELEX 2985

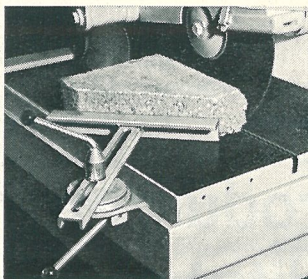
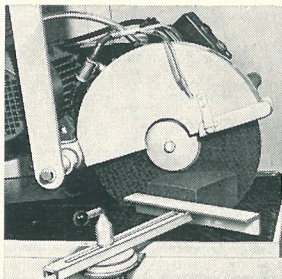
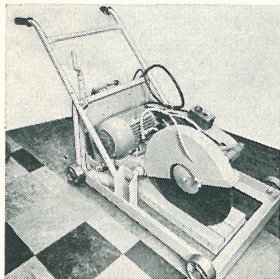
maskiner · material · metoder
för BYGGE på VÄG och i MARK

BERGIN STENKAPMASKIN

skär all slags byggsten enligt våtskärsmetoden - från granit till lättbetong

Våtskärsmetoden möjliggör kapning av sådant material som icke förut kunnat kapas i torrt skick. Därigenom blir också förslitningen av kapskivor minimal. Underdelen av arbetsbordet är konstruerad som ett vattenkar och det en gång påfyllda vattnet cirkulerar med hjälp av en inbyggd pump, oberoende av vattenanslutning på arbetsplatsen. För kapning av större arbetsstycken finns förlängningsbord i samma höjd som själva kapningsbordet och större kraft att hålla godset behövs ej. Typerna 300, 350 och 400 levereras även som fogskärmaskiner eller med separat undervagn för fogskärning.

BERGINS
KAPSKIVOR
för
alla slags
stenkap-
maskiner

Tag kontakt med

AB BEWAG MALMÖ SÖ

Hindbygården

Ystadvägen

Tel. 040/94 50 10

slitstarka Secur tegel-kapskivor

hall B monter 510

**STOCKHOLMS
TEKNISKA MÄSSA**

Storströket, Stockholm

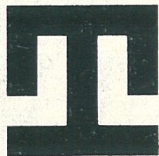
VERKTYGSMASKINER och

EMTC Exhibitor, Manufacturer, Importer, Contractor

28/9

4/10

1966

Snabb skärning, obetydligt materialspill och måttlig dammbildning vid torrkapning samt hög säkerhet är krav som ställs på en tegelkapskiva.

Secur kapskiva ger alla dessa fördelar. Den är vävarmerad, vilket medför hög sprängsäkerhet och tål därför sidopåkänningar.

Secur kapskiva kan användas för såväl torr- som våtkapning i stationära maskiner eller vid kapning med handmaskin.

Vår all-roundskiva för tegelkapning har typbeteckningen C20-Qu4B35A.

RIKARD JOHANSSON & CO AB

STRANDBERGSGATAN 20 • BOX 300 11 • STOCKHOLM 30 • TEL. 03/54 13 50 • TELEX 100 67

TYROLIT

ger jämnt
bättre
resultat

Tillverkare: TYROLIT SCHLEIFMITTELWERKE, Tyrolen, Österrrike

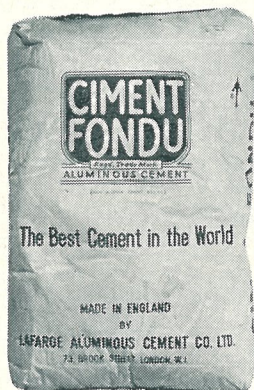

CIMENT FONDU

snabbbetong

härdnar på **24** timmar

aluminatcement

CIMENT FONDU
aluminatcement
för:

Snabbbetong.
Eldfast betong
upp till 1350°C.
Värmeisolerande
betong.
Syrastfast betong.
**Samma cement
med olika ballast-
material till fyra
olika betonger.**

ALAG ballastmaterial
med

CIMENT FONDU
aluminatcement
för:

Slitstark, tät betong.
Eldfast upp till 1200°C.
Tryckhållfast (1000
kg/cm²).
Syrastfast, snabbhård-
nande.
Till industrigolv, ug-
nar, pannor, koks-
ramper m. m.

SECAR 250 högren vit
kalkiumaluminatcement
för:

Snabbbetong eldfast upp
till 1800°C.
Hållfast mot slagg-
angrepp och förbrän-
ningsprodukter.
Ingen särskild för-
bränning.
Gjutes exakt till storlek
och form, fogfri,
sprickhållfast.

begär fullständiga data och anvisningar från

AKTIEBOLAGET INGENIÖRSFIRMAN

TITAN

STOCKHOLM 16. TEL. 08/23 26 00

Distriktsombud:

Larsson, Seaton & Co AB
Göteborg 1
Tel. 031/17 16 80

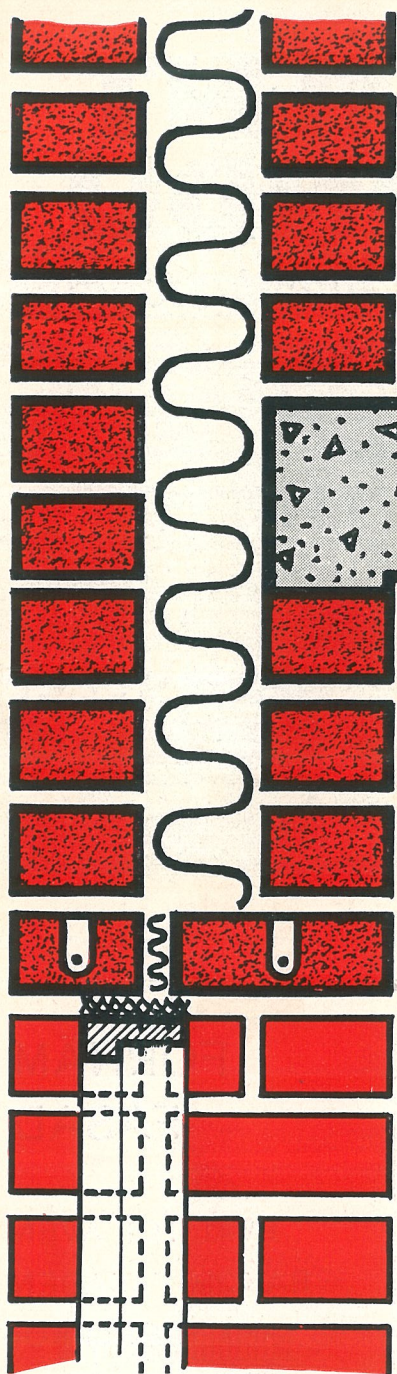
Skånska Tegelförsäljnings AB
Malmö 1
Tel. 040/733 70

TEGELKONTORET I SKÖVDE
Torggatan 17 — Telefon (0500) 15873, 15807, 15073

FÖRNÄM FASAD

KVALITET ÄVEN
BAKOM FASADEN
MED TEGELPRO-
DUKTER FRÅN
TEGELKONTORET
I SKÖVDE

- Fasadtegel
- Murtegel
- Taktegel
- Dräneringsrör
- Armerade tegelskift

**FÖRENKLA
FÖRBÄTTRA
FÖRBILLIGA**

tegelbyggandet

med

**SPÄNN-
← ARMERADE
TEGELSKIFT**

Oberoende av tegelsort och fabrikat kan Ni alltid erhålla tegelskift med förspänd armering till Edert bygge.

Vidtala Eder tegelleverantör eller kontakta oss för ytterligare information.

Broschyr och prislista kan rekvireras från oss eller från de flesta mellansvenska tegelbruk och större byggmaterialaffärer.

För teknisk information:

SKÖLDINGE BYGGELEMENT AB

BOX 9, SKÖLDINGE

TEL. 0157/502 07, 500 51

Mal- och siloanläggning vid Tjustorps Tegelbruks AB

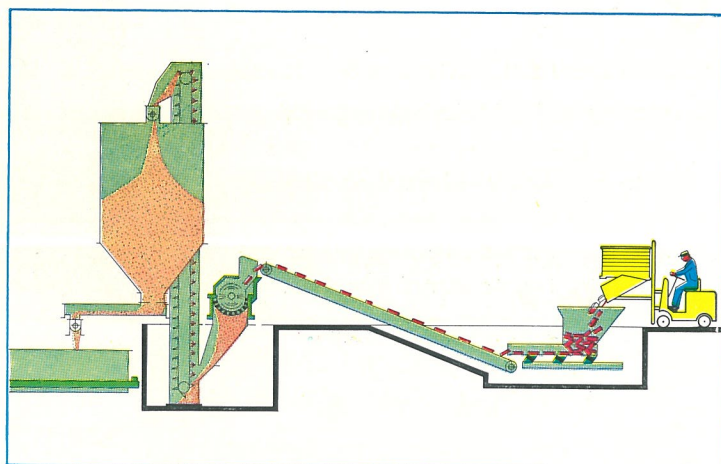
SVEDALA AUTOMATISK MAL- OCH SILOANLÄGGNING

För effektiv framställning av tegelmjöl från såväl bränt som obränt tegel har SVEDALA konstruerat en automatisk mal- och siloanläggning.

Anläggningen fungerar på följande sätt. På lämpliga platser i fabriken uppställs lådor för uppsamling av tegelskrot. Dessa lådor är anordnade för transport med gaffeltruck och bör kunna tömmas hängande i truckens gaffel.

Sedan truckföraren tömt lådans innehåll i inmatningstråten, startar han anläggningen medelst en lätt åtkomlig tryckknapp. Den tid som erfordras för avverkning av denna kvantitet tegelskrot är på förhand inställd, och den elektriska utrustningen är kopplad så att skruvtransportören startar först, därefter remelevatoren, hammarkvarnen, bandtransportören och sist resonansmataren. Efter den inställda tidsperiodens slut stannar maskinerna men i motsatt ordningsföljd.

Vid projektering kan hänsyn tagas till lokala förhållanden, och de ingående transportenheterna kan erhållas i önska- de längder.

Schematisk bild visande anläggningen i arbete. Maskinenheterna arbetar under en inställbar tid av t. ex. 15 minuter. Under denna tid behandlas den ilastade tegelmängden, varvid start och stopp på varje enhet automatiskt följer produktionsgången.

SVEDALA-ARBRA

AB ÅBJÖRN ANDERSON   ARBRÅ VERKSTADS AB
SVEDALA • GÖTEBORG • STOCKHOLM • ÖREBRO • ARBRÅ
040/401100   031/55179   08/980435   019/119745   0278/40380

Kvalitet och måttnoggrannhet

är utmärkande för de nya tegelnormerna – SIS 222102

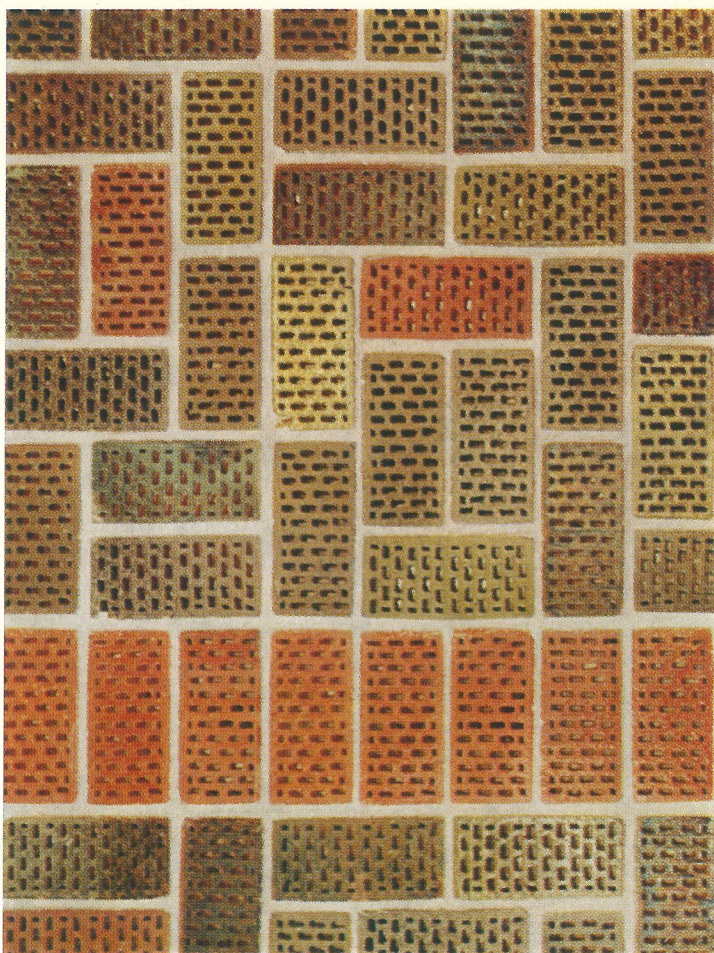
Hallsbergstegel har för sin nu avslutade ombyggnad haft som målsättning att uppfylla dessa nya normer och samtidigt kunna motsvara aktuella eller framtida ytterligare skärpningar

Tillverkningsprogram, standard:
rött fasadtegel med ytbehandlingar enligt nya SIS 22 21 02

Andra dimensioner och ytbehandlingar efter förfrågan

Detalj från en aktuell annorlunda leverans från Hallsbergstegel:

Artikel: 48-håls akustiktegel, helglaserat
Arkitekt: SAR Sven Kjerr, Stockholm
Byggplats: AB Kabi, Hornsberg, Stockholm
Entreprenör: Nya Asphalt AB, Stockholm

Hallsbergstegel Aktiebolag

Fack 39, Hallsberg, tel. 0582/11135